

2 17462

565080

7.811.

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

SALA DE LECTURA

756—756 bis

EMILE ZOLA

Moartea lui Olivier Becaille

Cheful de la Coqueville

TRADUCERE DE

CONST. GRAUR

56.508

EDITURA

LIBRARIEI „UNIVERSALA“ ALCALAY & Co.

București, Calea Victoriei, 27

12 OCT. 1967

UNIVERSITY OF TORONTO

EMILIE ZOLA

158-158 bis

EMILIE ZOLA

Montez le Olivier Basille

Château de la Chapelle

PARIS

ODON S. DE LAUNAY

565080

UNIVERSITY OF TORONTO
LIBRARY

Paris, 18 juin 98

Monsieur et cher confrère,

Je vous autorise volontiers
à traduire et à publier en
langue romaine mes trois
nouvelles: Nantas, la Mort d'O-
livier Bécaille et la Fête à
Wynneville. Et je souhaite à
votre petit volume un bon
succès.

Cordialement.

Emile Zola

1840

Received of the
Honble the Secretary
of the Treasury
the sum of \$1000
for the purchase of
land in the
District of Columbia
for the use of the
Department of the
Interior

Witness my hand
at Washington
this 10th day of
January 1840

Moartea lui Olivier Becaille

I

Am murit într'o Sâmbătă, la ceasurile șese dimineța, după trei zile de boală. Biată nevastă-mea se apucase tocmai să răscolească prin cufăr, ca să scoată rufe. Când s'a ridicat și m'a văzut țepăn, cu ochii deschiși, fără suflare, a venit fuga, crezându-mă leșinat; îmi pipăi mânilor, se plecă pe fața mea. Apoi o apucă groaza și, aiurită bâigui, izbucnind în plâns:

— Doamne! Doamne! A murit!

Auzeam tot, dar sunetele slăbite păreau că vin de foarte departe. Numai ochiul stâng mai prindea o rază nelămurită, o zare alburie, în care lucrurile se pierdeau, ochiul drept era cu totul

paralizat. Era amortirea întregii-mi ființe, ca și cum un trăsnet m'ar fi nimicuit. Voința îmi era moartă, nici o fibră a cărnii mele nu mă mai asculta. Și în deșertul ăsta, mădularele mele neclintite, singură gândirea rămânea, înceată și leneșă, dar de o limpezime desăvârșită.

Biata mea Margareta plângea, îngenunchiată înaintea patului, repetând cu voce sfâșiată:

— A murit, Doamne! A murit!

Asta să fi fost moartea: astă ciudată stare de lăncezeală, carnea lovită de amortire, pe când mintea lucra mereu? Să fi fost o întârziere a sufletului meu în tidvă, înainte de a-și lua sborul? Încă din copilărie suferisem. De două ori, pe când eram încă foarte tânăr, niște friguri puternice au fost cât p'aci să mă omoare. Apoi cei din jurul meu se obicuiseră să mă creadă bolnăvicios; și eu însumi am oprit-o pe Margareta să se ducă după doctor, când m'am pus în pat în dimineața sosirii noastre la Paris, în acel hotel mobilat din strada Dau-

phine. Puțină odihnă va fi deajuns, oste-neala drumului mă zdrobise atât de rău. Și totuși mă simțeam plin de-o neliniște spăimântătoare. Plecasem pe negândite din provincia noastră, foarte săraci, având abia cu ce să așteptăm leafa primei luni, în administrația unde îmi asigurasem o slujbă. Și iată că o criză năprasnică mă ucidea!

Să fi fost în adevăr moartea? Mi-aș fi închipuit o noapte mai neagră, o tăcere mai grea. De mic însă, mi-a fost frică de moarte, Fiind-că eram slab și oamenii mă dezmierdau cu compătimire, mă gândeam mereu că n'o să trăiesc, c'o să mă îngroape de timpuriu. Și gândul îngropăciunii îmi pricinuia o spaimă cu care nu mă puteam obicinui, deși mă prigonea zi și noapte. Crescând, păstrasem această idee fixă. Câte odată după zile de chibzuială, credeam că mi-am biruit spaima. Ei bine! mori și s'a isprăvit; oricine trebuie să moară odată și-odată; nimic nu trebuie să fie mai îndemână, ori mai bun. Ajungeam

aproape să mă înveselesc, priveam moartea în față. Apoi un fior năprasnic mă îngheța, mă dădea pradă ameteții, ca și cum o mână uriașă m'ar fi vânturat de-asupra unei prăpășii negre. Gândul mormântului se întorsese și îmi risipise judecata sănătoasă. De câte ori noaptea nu m'am deșteptat tresărind, neștiind ce suflare trecuse peste somnul meu! Imi împreunam mânilor cu desnădejde, bâiguind :

— Doamne, Doamne! Trebuie să murim

Groaza îmi apăsa pieptul, amenințarea morții îmi părea și mai grozavă în zăpăceala deșteptării. Și numai cu greu puteam să mai adorm; somnul mă neliniștea—atât de mult semăna cu moartea. Dacă aș închide ochii, ca să nu-i mai redeschid niciodată!

Nu știu dacă alții au suferit chinul ăsta. El mi-a amărât viața. Moartea s'a ridicat între mine și tot ce-am iubit. Imi aduc aminte de clipele cele mai fericite, petrecute cu Margareta. In primele luni ale căsniciei noastre, când ea

dormea noaptea lângă mine și eu mă gândeam la dânsa împletind visuri pentru viitor, neconținut așteptarea unei despărțiri fatale îmi strica bucuriile, îmi nimicea speranțele. Va trebui să ne despărțim, poate mâine, poate peste un ceas! Mă oprea o descurajare grozavă, mă întrebam ce folos c'aveam norocul să fim împreună, când el ne ducea la o ruptură atât de crudă? Atunci imaginația mi se adâncea în doliu. Cine va pleca întâi: ea sau eu? Și o alternativă și cealaltă mă înduioșa până la lacrimi, desfășurând tabloul vieților noastre zdrobite. În cele mai bune vremuri ale existenței mele am avut astfel de melancolii brusce, pe care nimeni nu le înțelegea. Când mi-se întâmpla ceva plăcut, toți se mirau când mă vedeau atât de întunecat. Pricina era că de-odată gândul nimicieniei mele îmi străbătuse bucuria. Groaznicul «ce folos» îmi suna la ureche ca un clopot de înmormântare. Dar partea cea mai rea a chinului acestuia este că-l înduri într'o rușine

tainică. Nu îndrăsnești să-ți spui suferința. Adesea bărbatul și femeia, culcați alături, trebuie să se înfioare de aclaș fior, când lumina e stinsă; și nici unul nici cealaltă nu vorbesc, pentru că nu se vorbește de moarte, după cum se rostise unele cuvinte rușinoase. Atât ne temem de moarte în cât nici n'o pomenim, o ascundem cum ne ascundem sexul.

Mă gândeam la lucrurile astea pe când scumpa mea Margareta mă bocea într'una. Imi făcea mult rău că nu știam cum să-i potolesc mâhnirea, spunându-i că nu sufăr. Dacă moartea nu era altceva de cât această amorțire a cărnii, atunci dreptu-i că fără temei mă temusem atât de dânsa,

Era o stare de mulțumire egoistă, o odihnă în care-mi uitam grijele. Memoria mea, mai cu seamă, căpătase o vioiciune extra-ordinară. Repede toată existența îmi trecea pe dinainte, ca un spectacol de care de aci înainte mă simțeam strein. Senzație ciudată și curioasă care-mi era o petrecere: s'ar fi

zis că un glas îndepărtat îmi povestește istoria mea.

...Era un colț țărănesc lângă Guérande, pe drumul Piriacului, a cărui amintire mă urmărea. Drumul cârmește; o pădurice de brazi coboară în neregulă o coastă stâncoasă. Când eram de șapte ani, mă duceam cu tata într'o casă pe jumătate dărâmată, ca să mâncăm plăcintă, la părinții Margaretei, oameni săraci care munceau la salinele vecine. Apoi îmi aminteam colegiul din Nantes, unde crescusem în plictiseala zidurilor vechi, cu dorul vecinic de orizontul larg al Guérandei, cu zmârcurile ei sărate, ce se întindeau cât vedeai cu ochii în jurul orașului și marea fără margini tolnită sub cer. Aci se săpa un gol întunecos: lata moare, eu intru ca funcționar în administrația spitalului, încep o viață monotonă, având drept singura bucurie vizitele de Duminică în casa veche de pe drumul Piriacului. Acolo lucrurile mergeau din rău în mai rău: salinele nu mai aduceau aproape

nici un câștig și toată regiunea cădea într'o mare calicie. Margareta era încă o copilă. Mă iubea pentru că o plimbam într'o roabă. Dar mai târziu, în dimineața în care am cerut-o de nevastă, am înțeles, din mișcarea ei de spaimă, că mă găsea îngrozitor. Părinții mi-au dat-o numai de cât; scăpau de bucluc! Ea, supusă, n'a zis nu. Când se deprinse cu ideia de a fi femeia mea, nu mai păru prea plictisită. În ziua nunții la Guèrande, îmi aduc aminte ploua cu găleata; și când ajunserăm acasă, trebui să-și pună o fustă, căci rochia îi era learcă.

Iată tinerețea mea. Am trăit câtva timp acolo. Apoi într'o zi, venind acasă găsii pe nevastă-mea plângând cu lacrimi fierbinți. Se plictisea, vroi să plece. După șase luni aveam economii, făcute ban cu ban, cu ajutorul unor lucrări suplimentare și cum un vechi prieten al familiei mele îmi căutase o slujbă la Paris, dusei acolo pe scumpa copilă, ca să nu mai plângă. În tren râdea mereu, Noaptea, băncile din clasa III fiind prea

tari, am luat-o pe genunchii mei ca să-i fie mai moale și să poată dormi.

Acesta era trecutul. Și acum murisem pe patul strâmt de hotel mobilat, pe când femeia mea, căzută în genunchi pe ciment bocea, Pata albă pe care o prindea ochiu-mi stâng, slăbea din ce în ce; dar îmi aminteam foarte bine odaia. La stânga era scrinul, la dreapta căminul, în mijlocul căreia, un ceas stricat, fără limbă arăta zece ore și șase minute. Fereastra se deschidea asupra străzii Dauphine, neagră și adâncă. Tot Parisul trecea pe-acolo și cu atâta zgomot în cât auzeam geamurile tremurând.

Nu cunoșteam pe nimeni la Paris. Ne grăbisem plecarea, așa că eu eram așteptat la slujbă, pe Lunea viitoare. De când căzusem la pat, îmi producea o senzație ciudată închiderea mea în această odaie în care ne aruncase călătoria, speriați încă de cele 15 ceasuri de tren, amețiți de zgomotul străzilor. Nevastă-mea mă îngrijea cu bunătatea ei surâzătoare dar simțeam cât era de tur-

burată. Din când în când se apropia de fereastră și arunca o privire în stradă; apoi se întorcea, palidă, speriată de acest mare Paris, din care nu cunoștea o piatră și care vuia atât de grozav. Și ce va face, dacă nu mă mai deștept? Ce se va face ea în acest oraș imens, singură, fără nici un sprijin, neștiutoare de nimic?

Margareta îmi luase o mână, ce atârna amortită la marginea patului, și o sărută și repetă nebunește:

— Olivier! răspunde-mi!... Doamne, e mort, e mort!...

Va să zică moartea nu era hăul, de vreme ce auzeam și judecam. Numai hăul mă îngrozise din copilăria mea. Nu-mi puteam închipui dispariția ființei mele, nimicirea totală a ceea ce eram; și asta pentru totdeauna vreme de veacuri și veacuri, fără ca vre-odată viața mea să poată reîncepe. Mă înfioram uneori când găsiam într'un ziar o dată viitoare, din secolul care vine: de sigur nu voi mai trăi la acea dată; și anul

acela, al unui viitor pe care n'o să-l văd, în care n'o să fiu, mă umplea de groază. Nu eram eu lumea și nu se va prăbuși totul când nu voi mai fi eu?

Să visez viața în moarte, aceasta a fost pururea speranța mea. Dar fără îndoială asta nu era moartea. De sigur aveam să mă deștept îndată. Da, chiar îndată o să mă plec și o s'o prind pe Margareta în brațe, ca să-i usuc lacrimile. Ce bucurie că ne vom revedea! Și cu cât mai mult o să ne iubim! Mă voi odihni încă două zile și apoi voi merge la slujbă. O viață nouă, mai fericită, mai largă, va începe pentru noi. Decât, nu era nici o grabă. Prea m'am lăsat copleșit adineauri. Margareta făcea rău că dispera astfel, pentru că n'aveam puterea să întorc capul pe pernă și să-i surâd. Dar chiar îndată, când va zice iar: «A murit! Doamne, a murit!», o voi îmbrățișa și-i voi murmura foarte încet, ca să n'o sperii:

— Dar de loc, copilă dragă. Dormeam. Vezi că trăiesc și te iubesc!

II

La țipetele pe care le scotea Margareta ușa s'a deschis cu putere și o voce a strigat:

— Ce-i, mă rog, vecino? Iar o criză, nu-i așa?

Am recunoscut vocea. Era a unei bătrâne, d-na Gabin, care locuia pe aceeași săliță cu noi. De la sosirea noastră, mișcată de starea în care eram se arătase foarte îndatoritoare. Ne-a și povestit îndată istoria ei. Un proprietar nemilos îi vânduse mobila iarna trecută și de atunci stătea la hotel, cu fiică-sa Adela, o ștregăriță de zece ani. Amândouă tăiau globuri de lampă și abia prindeau doi lei pe zi pentru munca asta.

— Sfinte Dumnezeule! S'a sfârșit? întrebă ea coborând glasul.

Înțelesei că se apropia. Mă privi, mă pipăi, apoi zise cu milă:

— Biata mea micuță, biata mea micuță!

Margareta istovită, plângea ca un copil. D-na Gabin o ridică, o așază pe fotoliul schiop de lângă sobă și încercă s'o mângâie.

— Iți faci rău. Dacă bărbatul s'a dus nu e un cuvânt să te prăpădești de disperare. Nu-i vorbă, când l-am pierdut pe Gabin, am fost ca și d-ta: trei zile am stat fără să înghit nici atâtița. Dar asta nu mi-a folosit deloc; dimpotrivă, mi-a făcut și mai rău... Hai fi cuminte, pentru numele lui Dumnezeu!

Puțin câte puțin Margareta tăcu. Era sleită de puteri; și din când în când o mai zguduia o criză de lacrimi. În vremea asta punea stăpânire pe casă, cu o autoritate posacă.

— N'aibi grijă de nimic, repetă. Dédé tocmai s'a dus să predea lucrul; și-apoi, între vecini, trebuie să se ajute oamenii.. Ascultă, bagajele nu-s încă despachetate; dar în scrin sunt rufe, nu-i așa?

O auzi deschizând scrinul. Trebuie să fi luat un șervet pe care l-a întins pe masa de noapte. Apoi frecă un chibrit,

ceeace mă făcu să cred că aprinde lângă mine una din lumânările după cămin, ca la morți. Ii urmăream toate mișcărilor prin odaie, îmi dădeam seama de cel mai mic lucru pe care îl făcea.

— Bietul om! murmură ea. Noroc că te-am auzit strigând, dragă!

Și deodată, zarea nelămurită pe care o mai vedeam cu ochiul stâng, dispăru și ea. D-na Gabin îmi închise ochii. Nu-i simțisem degetul pe pleoapa mea. Când înțelesei un fior rece începu să mă înghețe.

Dar ușa se deschise. Dédé, ștregărița de zece ani intră strigând cu voce fluerătoare:

— Mamă, mamă. știam eu bine că ești aici!... Uite banii; trei franci și douăzeci de bani.. Și am adus și o comandă de douăzeci de duzini de globuri...

— St! St! Taci odată! repetă mama în zadar.

Fiindcă micuța vorbea înainte, bătrâna îi arătă patul. Dédé se opri și o simții neliniștită, dându-se îndărăt spre ușă.

— Dar ce? doarme domnul? întrebă ea foarte încet.

— Da, du-te de te joacă, răspuse d-na Gabin.

Dar copila nu se duse. Probabil că mă privea cu ochii măriți, spăimântați, și înțelegând în mod vag. De-odată păru apucată de o frică nebună și fugi răsturnând un scaun.

— E mort, oh! mamă, e mort.

Domni o tăcere adâncă. Margareta, zdrobită, în fotoliu, nu mai plângea. D-na Gabin umbla mereu de colo până colo în odaie. Incepu din nou să vorbească între dinți:

— Copiii știu totul în ziua de azi. Uite-o pe a mea: Dumnezeu știe dacă o cresc bine! Când o trimet undeva cu o treabă, ori când se duce să ducă lucrul, socotesc minutele ca să fiu sigură că nu bate drumurile. Ei, n'are aface! Ea știe tot, a văzut dintr'o privire ce s'a întâmplat. Și totuș nu i s'a arătat de cât un singur mort, pe unchiu-său Francois și

n'avea pe-atunci decât patru ani... În sfârșit, nu mai sunt copii, ce vrei!

Se întrerupse, trecu de-adreptul la alt subiect.

— Ascultă, dragă, trebuie să ne gândim la formalități: declarația la primărie și toate amănuntele înmormântării. D-ta nu ești în stare să te ocupi de toate astea; eu nu vreau să te las singură.... Ce zici? Dacă-mi dai voie, mă duc să văd dacă d. Simoneau e acasă.

Margareta nu răspunse. Asistam ca de foarte departe la toate scenele astea. Mi se părea câte odată că zburam ca o flacăra subtilă, în aerul odăii, pe când un strein, o grămadă informă, stătea pe pat în nemișcare.

Totuș, aș fi vrut ca Margareta să refuze serviciile aceluia Simoneau. Il zărisem de două sau trei ori în timpul scurtei mele boale. Stătea într'o cameră vecină și se arăta foarte îndatoritor. D-na Gabin ne povestise că se afla numai în trecere la Paris, unde venise să strângă polițe vechi ale tatălui său, retras în

provincie și mort nu de mult. Era un tânăr nalt, foarte puternic. Il uram, poate pentru că era sănătos. In ajun intrase la noi și am suferit văzându-l așezat alături de Margareta. Ea era atât de frumoasă, atât pe albă lângă el!

Și el a privit-o atât de adânc pe când ea îi zâmbea, zicându-i că e prea bun, că vine să se intereseze pentru mine

— Iată d. Simoneau, murmură d-na Gabin întorcându-se.

El împinse ușa încetișor și Margareta, de îndată ce-l zări, izbucni iar în lacrimi. Prezența acestui prieten, a singurului om pe care-l cunoștea, îi redeșteptă durerea. El nu încercă s'o consoleze. Nu puteam să-l văd, dar în bezna ce mă învăluia îi evocam figura și-l distingeam lămurit, turburat și trist că găsește pe biata femeie în așa desnădejde. Și ce frumoasă trebuia să fie dânsa, cu părui blond despletit, cu fața-i palidă și și scumpele-i mânuțe înfrigurate!

— Mă pun la dispoziția d-tale, d-nă,

murmură Simoneau. Dacă vrei să mă însărcinezi pe mine cu tot...

Ea răspunse numai cu vorbe întretăiate, dar tânărul retrăgându-se, d-na Gabin îl însoți și când trecu pe lângă mine o auzii vorbind de bani. Lucrurile astea costă scump și ea se temea că micuța n'ar fi având nici un ban. În tot cazul putea s'o întrebe. Simoneau o făcu să tacă. Nu vroia s'o necăjască pe Margareta. Avea să se ducă el la primărie și avea să comande și dricul.

Când reîncepu tăcerea, mă întrebai dacă visul acesta rău va mai dura multă vreme. Trăiam de vreme ce mintea mea prindea cele mai mici fapte exterioare. Și începui să-mi dau socoteală exact de starea mea. Era vorba, de sigur, de unul din acele cazuri de catalepsie, de care auzisem vorbindu-se. Încă pe când eram copil, când cu marea mea boală nervoasă, avusesem leșinuri de mai multe ceasuri. Vădit era o criză de acest fel, ce mă ținea țeapăn, ca mort și înșela pe toată lumea în jurul meu. Dar inima

avea să-și reînceapă bățăile, sângele va fi pus din nou în circulație, prin deștepenirea mușchilor; și mă voi deștepta și voi mângâia pe Margareta. Chibzuind astfel, mă îndemnam să am răbdare.

Cesurile treceau. D-na Gabin își adusesese prânzul. Margareta refuza orice hrană. Apoi, după amiază se scurse. Prin fereastra lăsată deschisă, se înălțau zgomotele străzii Dauphine. După un sunet ușor, produs de arama sfeșnicului pe marmora mesei de noapte, înțelesei că s'a schimbat lumânarea. În sfârșit, Simoneau se întoarse.

— Ei? îl întrebă încet bătrâna.

— Totu-i regulat, răspunse el. Înurmântarea va fi la 11... Să n'ai grijă de nimic și nu vorbi de lucrurile astea în fața bieteii femei.

D-na Gabin adause totuș:

— Medicul morților n'a venit încă.

Simoneau se duse să șadă lângă Margareta, o încurajă și tăcu. Înurmântarea va fi mâine la 11, aceste cuvinte îmi răsunau în cap tocmai ca un clopot

de înmormântare. Și medicul acela nu mai vinea, medicul morților, cum îi zicea d-na Gabin. Dânsul ar vedea numai de cât că sunt numai în letargie și ar face ce-ar fi cu cale, ar ști el să mă deștepte. Il așteptam cu o nerăbdare grozavă.

Dar până una-alta ziua se scurse. D-na Gabin, ca să nu-și piardă vremea și adusesese în cele din urmă și globurile. Ba, după ce ceruse învoirea Margaretei, o rechemă pe Dédé, căci, zise ea, nu-i plăcea să lase multă vreme [copiii singuri.

— Hai, intră, șopti ea, aducând pe micuța; și să n'o faci pe dobitoaca; să nu te uiți în partea aia, că pe urmă o să ai de-aface cu mine.

O oprea de a mă privi, găsea mai potrivit așa. Dédé, nici vorbă, îmi strecura din când în când câte o privire, căci o auzeam pe mă-sa întinzându-i la palme peste brațe. Și-i repetă furios:

— Lucrează or te dau afară. Și noaptea asta domnul va veni să te tragă de picioare.

Amânodouă, mama și fata, se așezară în fața mesei noastre. Zgomotul foarfecelor, cari tăiau globurile, îmi sosea lămurit; globurile foarte delicate, cereau, de sigur, o tăiere complicată, căci lucru nu mergea repede: le număram, unul câte unul, ca să-mi combat groaza crescândă.

Și, în odaie, nu era decât micul zgomot al foarfecelor, Margareta, învinsă de osteneală, trebuie să fi ațipit. De două ori Simoneau se sculă de pe scaun. Ideia oribilă, că se folosește de somnul Margaretei spre a-i atinge părul cu buzele, mă chinuia. O izbucnire de râs a micii Dédé îmi desăvârși necazul.

— De ce râzi, tâmpito? o întrebă mă-sa. Acum te trimit în săliță! Haide, spune, ce te face să râzi?

Copila bâlbâia. N'a râs, a tușit. Eu îmi închipuiam că-l va fi văzut pe Simoneau plecându-se peste Margareta și asta-i va fi părut nostim.

Se aprinse lampa, când cineva bătu la ușă.

— A! iată doctorul, zise bătrâna.

Era doctorul, în adevăr. Nici nu se scuză că vine așa de târziu. Fără îndoială, avusese de urcat destule etagii în timpul zilei. Fiind-că lampa lumina prea slab odaia, întrebă:

— Corpul e aci?

— Da, domnule răspunse Simoneau.

Margareta se ridicase, înfiorată. D-na Gabin dăduse afară pe Dédé—pentru că un copil n'are voie să fie de față la așa ceva—și se silea s'o târască pe nevastă-mea spre fereastră, ca s'o cruțe de o așa priveliște.

Dar medicul se apropiase cu pas repede. Il ghiceam obosit, grăbit, scos din răbdări. Să-mi fi atins mâna? Să fi pus mâna pe inima mea? N'aș putea spune, dar mi s'a părut că s'a aplecat numai, cu nepăsare.

— Vreți să iau lampa ca să vă luminez? întrebă Simoneau, îndatoritor.

— Nu, de prisos, zise medicul cu liniște.

Cum? De prisos! Omul ăsta avea în

mâni viața mea și socotea de prisos să se dedea unei cercetări mai serioase! Dar eu nu eram mort! Aș fi vrut să strig că nu eram mort!

— La câte ceasuri a murit?

— La șase ceasuri dimineța, răspunse Simoneau.

O revoltă furioasă se ridica în mine, în legăturile teribile care mă țineau. Oh! să nu poți striga, să nu poți mișca un deget!

Medicul adăose:

— Vremea asta apăsătoare e rea... Nimic nu obosește ca zilele astea dintâi ale primă-verii.

Și se îndepărtă. Viața mea se ducea? Țipete, lacrimi, injurii mă înăbușeau, îmi sfâșiau gâtul cuprins de spasme, și prin care nu mai trecea o suflare. Ah! Mizerabilul; obicinuința făcuse din el o mașină și venea la patul morților cu ideea unei simple formalități de îndeplinit. Va să zică, omul ăsta nu știa nimic! Toată știința lui era deci minci-noasă, dacă nu putea dintr'odată să de-

osebească viața de moarte! Și pleca
pleca!

—Bună seara domnule, zise Simoneanu.

Se făcu tăcere. Doctorul se înclină probabil, înaintea Margaretei, care se întorsese, pe când d-na Gabin închidea fereastra. Apoi ieși din odaie, fi auzii pașii coborând scara.

Totul se isprăvisese, eram condamnat! Ultima-mi nădejde se ducea cu omul ăsta. Dacă nu mă voi deștepta până a doua zi la oarele 11, voi fi îngropat de viu și ideia asta era atât de spăimântătoare în cât pierdii cunoștința de aceea ce mă înconjura. Fu ca un leșin în moartea însăși. Cel din urmă zgomot care mă isbi fu al foarfecelor d-nei Gabin și Dédéii. Priveghiul începea. Nimeni nu mai vorbea. Margareta nu vroise să se culce în camera de alături. Era aci, pe jumătate culcată în fundul unui fotoliu, cu chipul ei frumos, palid, cu ochii închiși, ale căror gene rămâneau muiate în lacrimi, pe când, tăcut în umbră, așezat înaintea ei Simoneau o privea.

III

Nu pot spune care mi-a fost agonia în dimineța următoare. Mi-a mai rămas ca un vis oribil, în care senzațiile îmi erau atât de ciudate, atât de tulburi încât mi-ar fi greu să le notez exact. Ceea ce-mi făcea mai groaznic chinul, este că speram mereu într'o deșteptare bruscă. Și cu cât ceasul înmormântării se apropia, cu atât spaima mă copleșea mai tare.

Abia spre dimineță avui din nou conștiința persoanelor și lucrurilor ce mă înconjurau. Un scârțit al clantei ferestrei mă zmulse din dormitare: D-na Gabin deschise geamurile. Trebuia să fie pe la vr'o șapte ceasuri, căci auzeam strigătele negustorilor în stradă, vocea subțire a unei ștregărițe, care vindea mințuță o altă voce răgușită, strigând morcovi. Mai întâi deșteptarea zgomotoasă a Parisului mă liniști; mi se părea cu neputință, ca în toiul acestui puternic avânt al vieții, eu să fiu vârît în pământ. O amintire mă liniști cu totul: îmi aminteam

că văzusem un caz asemănător cu al meu, pe când eram funcționar la spitalul din Guérande. Un om dormise astfel douăzeci și patru de ceasuri; ba somnul fusese chiar atât de adânc, încât medicii nu îndrăzneau să se pronunțe; apoi omul acela se ridicase pe șezut și putuse să se scoale numai de cât. Eu dormeam acum de douăzeci și cinci de ceasuri. Dacă m'aș deștepta pe la zece, încă ar fi timp.

Căutai să-mi dau seama de persoanele cari erau în odaie și de ceea ce făceau. Mica Dédé trebuia să se joace în săliță, pentru că deschizându-se ușa, venise de afară un râs de copil. Negreșit, Simoneau nu mai era acolo: nici un zgomot nu-mi arăta ființa lui. Numai papucii d-nei Gabin se târau pe podeaua de piatră. În sfârșit auzii vorbind.

— Dragă, zise bătrâna, faci rău că nu iei cât e caldă; ți-ar mai da putere.

Se adresa Margaretei și din înceata scurgere a unui filtru pe cămin înțeleseiu că prepară cafea.

— N'aș trebui să spun, urmă ea, dar aveam nevoie de așa ceva... La vârsta mea, nu mai face să veghezi. Și e atât de trist, noaptea, când e o nenorocire într'o casă... Ia puțină cafea, dragă, o picătură numai.

Și o sili pe Margareta să bea o ceașcă.

— Ei, e caldă? Asta te face să-ți mai vii în fire. Ți trebuie putere, ca s'o duci toată ziua de azi... Acuma dacă ai fi cu minte de tot, ai trece în odaia mea și ai aștepta acolo.

— Nu vreau să rămân, răspunse Margareta cu hotărîre.

Vocea ei, pe care n'o mai auzisem din ajun, mă atinse mult. Era schimbată, zdrobită de durere! Ah! Scumpa femeie! O simțeam lângă mine ca ultima mângâere- Știam că nu mă slăbește din ochi, că mă plângea din toată inima.

Dar minutele treceau. Se ivi la ușă un zgomot pe care întâi nu mi-l explicai.

Ai fi zis că se muta o mobilă, ce se isbea de ziduri, pe o scară prea strâmtă. Apoi înțelesei când auzii iarăși plânsul Margaretei. Era sicriul.

— Ați venit prea curând, zise d-na Gabin. foarte nemulțumită. Puneți colo după pat.

Câte ceasuri să fi fost? Nouă ceasuri, poate, Și așa scriul și venis! Și-l vedeam, în noaptea deasă, nou-nouț cu scândurile abia date la rindea. Doamne Dumnezeule! Oare totul se va sfârși? voi fi luat cu lada asta pe care o simțeam la picioarele mele?

Avui totuși o supremă vucurie. Margareta, cu toată slăbiciunea ei, vru să-mi dea ultimile îngrijiri. Ajutată și de bătrână, mă îmbracă, cu o dragoste de soră și de soție. Simțeam că sunt încă odată în brațele ei, la fiecare îmbrăcăminte pe care mi-o punea. Se oprea, sfârșită de emoție, mă îmbrățișa, mă scâlda în lacrim. Ași fi vrut să-i răsplătesc îmbrățișarea strigându-i: «Trăiesc!»; și rămâneam fără putere, tre-

buia să mă părăsesc ca pe o grămadă neînsuflețită.

— Rău faci, ce-i pierdut rămâne pierdut, repetă d-na Gabin.

Margareta răspundea cu voce întretăiată:

— Lasă-mă, vreau să-i pun ce avem noi mai frumos.

Mă îmbrăca, o înțelesei, ca în ziua nunții noastre. Aveam încă hainele cele de care socoteam să mă servesc la Paris numai la zile mari. Apoi ea recăzu în fotoliu, istovită de eforturile ce făcuse.

Atunci, deodată Simoneau vorbi, De sigur, tocmai intrase:

— Sunt jos, murmură el.

— Bine, nu e prea curând, răspunse d-na Gabin, coborând și ea glasul. Spune-le să vie sus, trebuie să se mântuie.

— Mi-i frică de disperarea bieteii femei.

Bătrâna păru că chibzuește. Zise:

— Ascultă domnule Simoneau, ia-o cu sila în camera mea... Nu voi să rămâie aci. Ii facem un serviciu... In vremea

asta, dintr'o singură mișcare totul va fi făcut.

Cuvintele astea mă loviră în inimă. Și ce mă făcui când auzii lupta îngrozitoare ce se angajă! Simoneau se apropiase de Margareta, rugând-o din tot sufletul să nu rămâie în odaie.

— Fie-ți milă, implora el, vino cu mine, cruță-ți o durere nefolositoare.

— Nu, nu, repeta nevasta mea, rămân vreau să rămân până la ultimul minut. Gândiți-vă că nu-l am decât pe el în lume și că atunci când el nu va mai fi aici, voi fi singură.

Iar lângă pat d-na Gabin sufla la urechea tânărului:

— Hai, ia-o pe sus, du-o în brațe!

Cum: Simoneau o va lua în brațe pe Margareta și o va duce astfel? Indată ea țipă. Intr'un avânt furios vruî să sar în picioare. Dar resorturile cărnii îmi erau sfărâmate. Și rămâneam atât de țepăn, încât nu puteam nici să ridic pleoapele, ca să văd ce se petrece acolo, înaintea mea. Lupta se prelungea,

nevastă-mea se agăța de mobile repetând :

— Oh? fie-ți milă, domnule,... fie-ți milă... lasă-mă, nu vreau!

Probabil că o apucase în brațele lui viguroase, căci ea nu scotea decât plânsete de copil. O duse deacolo, gemetele ei se pierdură și-mi închipuiam că-i văd: el mare și puternic, ducând-o pe pieptul său, de gâtul său, și ea, istovită de plâns, zdrobită, lăsându-se în voia lui, urmându-l deacum ori unde o vrea el s'o ducă.

— Bre! dar n'a mers tocmai ușor, murmură d-na Gabin. Acum p' lucru!

În mânia geloasă, ce mă înebunea, priveam ridicarea Margaretei ca o răpire îngrozitoare. N'o mai vedeam din ajun, dar o auzeam încă. Acum se isprăvisese, mi-o luaseră, un bărbat mi-o răpise, înainte chiar să fiu în pământ. Și era cu dânsa, după despărțitură, singur, ca s'o mângâie, ca s'o îmbrățișeze poate.

Ușa se deschise iar. Pași grei umblau prin odaie.

— Să ne grăbim, să ne grăbim, re-

petă d-na Gabin, să nu se întoarcă femeiușca.

Vorbea unor necunoscuți, cari îi răspundeau mormăind.

— Eu, mă înțelegi, nu sunt rudă, sunt numai vecină. N'am nimic de câștigat în toată daravera asta. Numai de milă mă ocup de afacerile lor. Și doară nu e tocmai vesel lucrul ăsta... Da, da, am stat toată noaptea. Și numai cald n'a fost pe la patru. Dar în sfârșit, în totdeauna am fost proastă, sunt prea bună.

În momentul acela traseră coșciugul în mijlocul odăii și înțelesei. Va să zică eram condamnat, de vreme ce nu mă deșteptam. Gândurile mele pierdeau din limpezime, totul se învârtea în mine într'un fum negru, și simțeam atâta oboseală, în cât fu un fel de ușurare, că nu mai puteam avea nădejde de nimic.

— N'am cruțat scândurile, zise vocea răgușită a unui cioclu. Lada e prea lungă.

— Ei bine, o să se întindă în voie, adause altul înveseliedu-se.

Nu eram greu și le părea bine, căci aveau de coborât trei etagii. Pe când mă înșfăcau de umeri și de picioare, d-na Gabin se supără deodată.

— A dracului fată! strigă ea, trebuie să-și vâre nasul peste tot locul... Stai că te învăț eu să te uiți prin crăpături.

Dédé căscase ușa și-și vâra capul ciufulit. Voia să vadă cum îl pune pe domnul în sicriu. Două palme zdravene răsunară urmate de o explozie de plâns. Și când mama reintră, vorbi de fiică-sa cu oamenii cari mă așezau în cosciug.

— Are zece ani. Bun copil, dar e curioasă... N'o bat în toate zilele. De cât, trebuie să fie ascultătoare.

— Ei, știi d-ta, zise unul din oameni, toate ștreqărițele sunt așa... Când e un mort unde-va, se învârtesc în jurul lui.

Eram întins în voe și aș fi putut crede că mă găseam încă în pat. dacă n'ar fi fost o stinghereală a brațului stâng, care era prea băgat într'o scândură.

După cum o spuneau, stăteam foarte bine acolo, mulțumită trupului meu mărunț.

— Stați puțin, strigă d-na Gabin, i-am făgăduit nevastă-si să-i pun o pernă sub cap.

Dar oamenii erau grăbiți. Indesară perina, trântindu-mă de colo-colo. Unul din ei înjura, căutând pretutindeni ciocanul. Il uitaseră jos și trebui să se coboare. Capacul fu pus. Simții o zguduire a întregului meu corp, când două lovituri de ciocan înfipseră întâiul cui. Se iprăvise, trăisem.

Apoi cuiele intrară unul câte unul, repede, pe când ciocanul suna în cadență. Ai fi zis că sunt niște expeditori, care închid o ladă de fructe uscate, cu îndemănarea lor nepăsătoare. De atunci zgomotele nu-mi mai sosiră decât asurzite și prelungite, ca și cum sicriul de brad s'ar fi prefăcut într'o mare casă de armonie. Ultimele cuvinte, care-mi isbiră urechile în acea casă din strada Dauphine fură ale d-nei Gabin:

— Coborâți încet și băgați de seamă la rampa etagiului II, că nu se ține bine.

Mă duceau. Aveam senzația că mă dădeau de-a dura într'o mare furioasă. De altfel, din momentul acela amintirile mele sunt foarte vagi. Imi amintesc totuș că singura preocupare ce mă ținea încă în fire, preocupare imbecilă și ca mașinală, era să-mi dau seama de drumul ce luam spre a merge la cimitir. Nu cunoșteam o stradă a Parisului, nu cunoșteam poziția exactă a marilor cimitire, al căror nume se rostiseră, câte odată înaintea mea, și asta nu mă împiedica să-mi concetrez ultimele eforturi ale inteligenței, ca să ghicesc dacă o luam la dreapta ori la stânga. Dricul mă scutura. În jurul meu huruitul trăsurilor, pașii trecătorilor, făceau un zgomot confuz pe care-l mărea sonoritatea sicriului. La început urmării, destul de lămurit, itinerarul. Apoi fu o stație, mă plimbară și înțelesei că eram la biserică. Dar când dricul porni din nou, pierdui cu totul conștiința locurilor ce le stră-

băteam. Sunete de clopot mă înștiințară că treceam pe la o biserică; mersul mai lin și neîntrerupt mă făcu să cred că întindeam o plimbare. Eram ca un condamnat, dus în spre locul supliciului, așteptând lovitura supremă, ce nu mai venea.

Se opriră, mă luară de pe dric. Și treaba se făcu repede de tot. Zgomotul încetase. Simțeam că eram într'un loc deșert, sub copaci, cu cerul lung deasupra-mi. Fără îndoială, câte-va persoane urmau convoiul, locatarii hotelului, Simoneau între alții, căci șoapte ajungeau până la mine. Fu și un fel de prohod, căci un preot bolborosea latinește. Mai merseră două minute. Apoi, deodată, simții că mă afundam, pe când niște frânghii se frecau ca arcușurile de marginile sicriului, producând un sunet de contrabas dogit. Era sfârșitul. O izbitură grozavă, ca o lovitură de tun, se produse puțin la stânga capului meu; o alta, la picioare; o a treia, mai violentă încă, îmi căzu pe burtă, cu un sunet atât

de puternic, în cât crezui cosciugul spart în două.

Și leșinai.

IV

Cât timp am rămas așa? N'aș putea spune. O veșnicie și o secundă durează tot atât în haos. Nu mai eram. Incet-încet, nelămurit, conștiința de a fi mi se întoarse. Dormeam mereu, dar începui să visez. Un vis rău se desprinsese din fondul negru, ce-mi mărginea orizontul. Și visul acesta era o închipuire ciudată, care odinioară mă chinuse adesea treaz, când cu firea mea predispusă la născociri groaznice, gustam plăcerea fioroasă de a-mi plăsmui catastrofe.

Imi închipuiam, va să zică, precum că nevastă-mea m'aștepta unde-va, la Guerande cred, și că luasem trenul ca să mă duc la ea. Pe câmp trenul trecea sub un tunel; deodată se auzi un zgomot îngrozitor. O dublă prăbușire se întâmplase. Trenul nostru nu fusese

izbit de nici o piatră, vagoanele rămăneau neatînse; de cât, la ambele capete ale tunelului, înaintea și în urma noastră, bolta se dărâmasese și noi ne găsim în centrul unui munte, zidiți prin blocuri de stâncă. Atunci începu o lungă și îngrozitoare agonie. Nici o speranță de ajutor. Trebuia o lună pentru curățarea tunelului; și încă trebuia lucrat cu multă băgare de seamă și cu mașini puternice. Eram prizonieri într'un fel de pivniță fără ieșire. Moartea noastră a tuturor nu mai era de cât o chestie de ceasuri.

Adesea, repet, imaginația mea lucrase pe această temă teribilă. Variam drama la infinit. Aveam drept actori bărbați femei, copii, peste o sută de persoane, o întreagă mulțime, care-mi înlesnea fără încetare noi epizoade. Erau, ce e drept, oare-cari provizii în tren, dar hrana se isprăvea repede și, fără a merge până la a se mânca între ei, nenorociții lihniți își smulgeau sălbatec ultima bucată de pâine. Iată un moșneag, respins cu pum-

nul și care trăgea să moară; iată o mamă care se bătea ca o lupoaică pentru ca să-și apere cele trei sau patru îmbucături, oprite pentru copilul ei. În vagonul meu, doi tineri căsătoriți, își dădeau sufletul, îmbrățișați și nu mai sperau și nu se mai clinteau. Altminteri, drumul era liber, oamenii se coborau, umblau de-a lungul trenului, ca niște animale scăpate, în căutarea unei prăzi. Toate clasele se amestecau; un om foarte bogat, un înalt funcționar, se zicea, plângea de gâtul unui lucrător, tutuindu-l. Din primele ceasuri lămpile se sleiseră, focul locomotivei se stinse și el la urma urmei. Când treceau dela un vagon la altul, călătorii pipăiau roțile cu mâna ca să nu se lovească și ajungeau astfel la locomotivă, pe care o recunoșteau după biela rece și după enormele-i laturi adormite, forță nefolositoare, mută și nemișcată în umbră. Nimic nu era mai spăimântător de cât acest tren, zidit astfel cu totul sub pământ, ca îngropat

de viu, împreună cu călătorii cari mu-
reau unul câte unul.

Mă adânceam cu plăcere în groaza
celor mai mici amănunte. Urlete stră-
bătiau întunericul. Deodată un vecin pe
care nu-l știai acolo, pe care nu-l bă-
nuiai, ți se abătea peste umăr. Dar de
astă dată ceiace mă supăra mai mult
era frigul și lipsa de aer. Niciodată nu-mi
fusesse atât de frig; o manta de zăpadă
îmi cădea pe umeri, o umezeală grea
îmi ploua pe craniu. Și afară de asta
mă înăbușeam, mi se părea că bolta de
stâncă se prăvălia pe pieptul meu, că
tot muntele mă apăsa și mă strivea.
Deodată un strigăt de mântuire răsu-
nase. De mult ne închipuiam că auzim în
în depărtare un zgomot surd și ne legă-
nam cu speranța că în apropierea noas-
tră se lucra. Totuș, mântuirea nu venea
de acolo. Unul din noi descoperisem un
un puț în tunel; și alergam cu toții, ne
duceam să vedem acest puț de aer, în
susul căruia se zăria o pată albastră,
mare cât un bulin de lipit. Oh! Câtă bu-

curie ne aducea pata albastră! Era cerul. Ne înălțam spre dânsa ca să respirăm, deosebiam lămurit puncte negre, cari se agitau, negreșit lucrătorii cari instalau o macara, să opereze salvarea noastră. Strigăte furioase: «Scăpați, scăpați!», ieșeu din toate gurile, pe când brațe tremurătoare se ridicau spre mica pată de un albastru palid.

Violența acestui sgomot mă deșteptă. Unde eram? Încă în tunel, negreșit. Eram culcat de-alungul și simțeam, la dreapta și la stânga, pereți tari cari îmi apă-sau coastele. Vruî să mă scol, dar îmi lovi strașnic craniul. Va să zică stânca mă înconjura din toate părțile? Și pata albastră se făcuse nevăzută, cerul nu mai era de loc, nici măcar departe. Mă înăbușeam mereu, clănțâneam din dinți apucat de un tremur.

Deodată îmi adusei aminte. Groaza îmi ridică părul. Simții groaznicul adevăr curgând în mine din cap până în picioare, rece ca ghiața. Ieșisem în fine în leșinul care mă ținuse atâtea cea-

suri într'o țepeneală de cadavru? Da, mă mișcam îmi plimbam mânilor de-alungul scândurilor sicriului. Trebuia să mai fac o ultimă încercare: deschisei gura, vorbii, chemând-o instinctiv pe Margareta. Dar am urlat și glasul meu, în această cutie de brad, căpătase un sunet atât de răgușit și spăimântător, în cât mă speriaiu eu însu-mi. Doamne sfinte! Era deci adevărat: puteam să umblu, să țip că trăiesc și glasul meu să nu fie auzit și eu să rămân închis, strivit sub pământ!

Făcui o sforțare supremă, ca să mă liniștesc și să chibzuiesc. Nu era oare nici un mijloc să scap de acolo? Visul reîncepea, creierul meu nu-și revenise încă în fire, închipuirea puțului de aier cu pata lui de cer o amestecam cu realitatea gropii în care mă înăbușeam. Cu ochii deschiși peste măsură, priviam întunecimea. Poate voi zări o gaură, o crăpătură, o picătură de lumină! Dar numai stele de foc treceau în noapte, lumini roșii se întindeau și se pierdeau.

Nimic, o prăpastie neagră, de nepătruns. Apoi îmi recăpătam luciditatea, goneam aceste aiurări tâmpite. Îmi trebuia mintea întreagă, dacă voiam să încerc scăparea.

Mai întâi socotii că primejdia cea mare era înăbușeala care creștea. Firește, am putut sta atâta vreme fără aer din cauza leșinului care oprise în mine funcțiile vieții; dar acum, când inima îmi bătea, când plămâni îmi respirau aveam să mor de asfixie, dacă nu mă liberam cât mai curând. De asemenea sufeream de frig și mă temeam să nu ajung prada amorțelii omorâtoare a oamenilor cari cad în zăpadă ca să nu se scoale.

Și tot repetându-mi că trebuie să fiu liniștit, simțeam valuri de nebunie urcându-mi-se în cap. Atunci mă încurajam, încercând să-mi amintesc ceștiam despre chinul în care se face o înmormântare. Fără îndoială, eram într'un pat concedat pentru cinci ani. Asta îmi nimicea o speranță, căci observam altă dată, la Nantes, că în groapa obștească, prin neconținutele săpări și astupări, sicriile de curând îngropate rămân în

parte dezvelite. In acest caz ar fi fost deajuns să rup o scândură, ca să scap. Pe când, dacă mă aflam într'o groapă bine astupată, aveam asupra-mi un strat gros de pământ, care trebuia să fie o piedică grozavă. Nu auziam eu că la Paris se înmormântează la o adâncime de șase picioare? Cum să străbați așa mäsă enormă? Și chiar dacă aş reuși să sparg capacul, nu va intra pământul în sicriu? Nu va aluneca în tocmai ca un nisip subțire umdlându-mi ochii și gura? Va se zică tot moartea ar fi, o moarte îngrozitoare, înecul în noroi!

Pipăiam cu băgare de seamă în jurul meu. Cosciugul era mare, mișcam brațele cu ușurință. In capac nu simții nici o crăpătură. La dreapta și la stânga scândurile nu erau bine date la rindea, dar ereu tari și rezistente. Indoiu brațul la piept și-l dusei apoi la cap. Acolo descoperii, la scândura din capăt, un nod care mișca puțin sub apăsare. Lucrai cu cea mai mare osteneală, în cele din urmă înpinsei nodul afară și vârînd de-

getul recunoscu pe partea cealaltă pământul, un pământ gras, ȕleios și muiat. Dar nu foloseam nimic cu asta. Ba, îmi părù chiar rău c'am scos nodul, ca și cum pământul ar fi putut intra pe acolo. Altă experiență mă opri o clipă: bătui sicriul de jur împrejur, ca să-mi dau seama, dacă din întâmplare, n'ar fi vre'un gol, la dreapta ori la stânga. Pretutindeni sunetul era mai clar în capătul acela. Dar poate că nu era de cât un efect al sonorității lemnului.

Atunci întinzând brațele începui să împing încet cu pumnii. Lemnul rezista. Intrebuințai apoi genuchii, sprijinindu-mă în picioare și în șale. Nici o trosnitură. În sfârșit, îmi pusei în joc toată puterea, împingeam cu tot corpul și atât de furios încât oasele-mi strivite pârâiau. Și în acel moment am înebunit.

Până atunci mă înpotrivisem ameteii, valurilor de turbare ce din când în când se urcau în mine ca fumul beției. Mai ales îmi stăpâneam țipetele, căci înțelegeam că dacă strigam eram pierdut.

Deodată începui să țip, să urlu. Era ceva mai tare de cât mine, țipetele ieșeau singure din gât, care mi se desumfla. Chemam în ajutor, cu o voce pe care nu mi-o cunoșteam, înebunind mai rău la fiecare chemare nouă, țipând că nu vreau să mor. Cu unghiile zgâriiam lemnul, mă zvârcoleam în spasmele unui lup închis. Cât a durat criza asta? Nu știu, dar simt încă neîndurata asprime a sicriului în care mă zbăteam, aud încă furtuna de strigăte și gemete cu care umpleam cele patru scânduri. Intr'o ultimă licărire a judecății aș fi vrut să mă stăpânesc, dar nu puteam.

Urmă o mare moleșire. Așteptam moartea, în toiul unei toropeli dureroase. Sicriul era de piatră; niciodată n'aveam să-l sparg; și siguranța asta a înfrângerii mă lăsa încremenit, fără curajul de a încerca o nouă sforțare. O altă suferință, foamea, se alăturase frigului și înăbușelii. Mă sfârșiam. Curând chinul fu de neîndurat. Cu un deget mă silii să

atrag grămăjoare de pământ, prin nodul pe care-l desfundasem și mâncai pământul acela; asta îmi mări suferința. Imi mușcam brațele, neîndrăznind să merg până la sânge, ispitit de carnea mea, sugându-mi pielea, îndemnându-mă să-mi înfig dinții într'însa.

A, cum doream moartea acum!

Toată viața tremurasem înaintea haosului, și acum îl voiam, îl ceream, nici nu putea fi destul de negru. Ce copilărie, să te temi de acest somn fără vis, această vecinicie de tăcere și întuneric. Moartea era bună numai pentru că nimiccea ființa dintr'odată, pentru totdeauna. O, să dormi ca piatra, să reintri în pământ, să nu mai fi!

Mânile mele se plimbau în neștire, pipăind mereu scândurile. Deodată mă înțepai la degetul cel mare al mâinii stângi și mica durere mă zmulse din amorțeală. Ce să fi fost? Căutai din nou. Recunoscuți un cui, un cui pe cari cioclii îl bătuseră alături și nu intrase în scândura din marginea sicriului. Era foarte

lung, foarte ascuțit. Capul era prins în scândura de deasupra, dar simțiam că se mișcă. Din minuta aceea, nu mai avui de cât un gând: să am cuiul. Imi trecui mâna dreaptă peste burtă, începui să-l zgudui. Nu se da dus, aveam de furcă. Schimbam adesea mâna, căci cea stângă rău așezată, obosea repede. Pe când mă îndârjeam astfel, un plan întreg mi se desvoltase în cap. Cuiul acela devenea mântuirea. Cu orice preț, trebuia să-l am. Dar era să mai fie timp? Foaimea mă chinuia, trebui să mă opresc în prada unei ameteți ce mă lăsa cu mâinile istovite, cu mintea rătăcită. Supsesem picăturile ce-mi curgeau din deget. Atunci îmi mușcai brațul, băui sângele meu, îmboldit de durere, însuflețit de acest vin călduț și acru care-mi uda gura. Și, cu amândouă mânele, mă năpăstui iarăș asupra cuiului și isbutii să-l smulg.

Din clipa aceea crezui în isbândă. Planul meu era simplu. Infipsei vârful cuiului în capac și trăsei o linie dreaptă,

cea mai lungă cu putință, în care plimbai cuiul, ast-fel ca să fac o spărtură. Mânile mi se înțepeneau, mă încăpățânam cu furie. Când socotii că am spintecat în deajuns scândura, avui ideea să mă întorc, să mă culc pe burtă, apoi, ridicându-mă pe genunchi și pe coate, să împing cu spinarea. Dar deși capacul trozni, nu se sparse. Spintecătura nu era destul de adâncă. Fui silit să mă culc iar pe spate și să-mi reiau munca, și asta îmi ceru multă osteneală. În sfârșit, încercai o nouă sfortare și de astă dată capacul se sfărâmă, dela un capăt la celălalt.

De sigur, nu eram salvaț, dar speranța îmi năvăli în suflet. Incetasem de a mai împinge, nu mă mai clinteam de teamă să nu pricinuesc o prăbușire, care m'ar fi îngropat. Proiectul meu era să mă servesc de capac ca de un adăpost, pe când voi încerca să scobesc un fel de puț în pământ. Din nenorocire, lucrarea asta înfățișa mari greutate: bulgării groși care se desprindeau, îm-

pedicau scândurile ce nu le puteam mișca după trebuință. Niciodată n'aveam să ajung la suprafață! Nărueți parțiale îmi încovoiau spinarea și mă înfundam cu fața în țărână. Incepuse să mă apuce iarăși spaima, când, întinzându-mă ca să găsesc un punct de razim, mi se păru că sub apăsarea mea, scândura ce închidea sicriul la picioare slăbește din țintuire. Atunci lovii puternic cu călcâiul, socotind că ar putea să fie în locul acela o groapă care tocmai se săpa.

De odată picioarele mele se înfipseră în gol. Prevederea fusese dreaptă: o groapă nou deschisă se găsea acolo. Nu trebui de cât să găuresc un perete subțire de pământ, ca să alunec în acea groapă. Doamne sfinte! eram scăpat!

O clipă rămăsei pe spate, în fundul gropii, cu ochii în aer. Era noapte. Pe cer stelele luceau într'un albastru de catifea. Din când în când vântul, care se pornea, îmi aducea o boare de primăvară, un miros de arbori. Doamne sfinte! Eram salvat, respiram, îmi era cald și

plângeam și bolboroseam, cu mâinile întinse smerit, în spațiu. Oh, ce bine era să trăești!

V

Intâiul meu gând fu să mă duc la pазnicul cimitirului, ca să mă trimeată cu cineva acasă. Dar niște idei, nelămurite încă, mă opriră. Aveam să sperii pe toată lumea. De ce să mă grăbesc, când eram stăpân pe situație? Imi pipăii membrele. N'aveam de cât mica mușcătură a dinților mei pe brațul stâng, și ușoarele friguri ce urmau de acolo, mă ațâțau, îmi dădeau o tărie nesperată. Negreșit, voi putea merge fără ajutor.

Nu mai avui nici o grabă. Tot felul de vise încâlcite îmi străbăteau prin creier. Simțisem lângă mine, în groapă, uneltele groparilor și simțiam nevoia să dreg stricăciunea ce făcusem, să astup la loc gaura ca să nu se bage de seamă învierea mea. În acel moment n'aveam nici o idee lămurită, numai cât, găseam

de prisos să public aventura. simțind o rușine că trăesc, când toată lumea mă credea mort. In jumătate ceas de muncă, izbutii să șterg orice urmă. Și sări afară din șanț.

Ce noapte frumoasă! O tăcere adâncă domnea în cimitir. Arborii negri făceau umbre nemișcate în toiul albeții mormintelor. Căutând să mă orientez, băgai de seamă că o bună jumătate a cerului strălucea de un reflex de incendiu. Acolo era Parisul. Mă îndreptai de partea aceea, mergând de-alungii unei alei, în întunericul crengilor. Dar după cincizeci de pași trebuî să mă opresc, cu răsuflarea îngreuiată. Mă așezai pe o bancă de piață. Abia atunci mă cercetai, eram copleșit înbrăcat, ba și încălțat, numai o pălărie, îmi lipsia. Cât i-am mulțumit scumpei mele Margareta pentru piosul sentiment care o făcuse să mă îmbrace. Brusca amintire a Margaretei mă puse iar în picioare. Vroiam s'o văd.

In capătul aleii un zid mă opri. Mă urcai pe un mormânt, mă agățai de a-

coperișul zidului și îmi dădui drumul de partea cealaltă. Căderea fu rea. Apoi mersei câteva minute într'o stradă mare și pustie, care se întindea în jurul cimitirului. Habar n'aveam unde mă aflam, dar îmi repetam cu încăpăținare ideii fixe, că mă voi întoarce la Paris și că voi găsi cu siguranță strada Dauphine. Trecură oameni; nici nu-i întrebai, cuprins de neîncredere, nevrând să mă destăinuiesc nimănui. Astăzi îmi dau seama că mă și apucaseră friguri puternice și că judecata începuse să mi se rătăcească. În sfârșit, tocmai când ieșii la drumul mare, mă apucă o amețeală și căzui greoi pe trotuar.

Aci e un gol în viața mea. Trei săptămâni am rămas fără cunoștință. Când m'am deșteptat în sfârșit, mă găsiam într'o cameră necunoscută. Era acolo un om care mă îngrijea. El îmi povesti simplu că ridicându-mă într'o dimineață de pe bulevardul Montparnase, m'a ținut în casa lui. Era un doctor bătrân, care nu mai practica. Când i-am mulțumit, mi-a

răspuns scurt că i-a părut curios cazul meu și că a vrut să-l studieze. Dealtfel, în primele zile ale convalescenței mele nu mi-a dat voie să-i pun vre-o întrebare. Mai târziu, el nu mi-a pus nici una. Încă opt zile am stat în pat, slab de cap, necăutând măcar să-mi aduc aminte, căci amintirea era o osteneală, și o întristare. Mă simțeam plin de rușine și spaimă. Când voi putea ieși, mă voi duce să văd. Poate că în delirul frigurilor scăpasem un nume; dar niciodată doctorul nu făcu aluzie la ceia ce ași fi putut spune. Caritatea lui rămase discretă.

În vremea asta venise vara. Într'o dimineață de Iunie căpătai voie, în sfârșit să fac o scurtă plimbare. Era o dimineață măreață, un soare vesel de cel care întinerește străzile vechiului Paris. Mergeam încetisor, întrebând la fiecare răspântie pe cei ce se plimbau, ca să nimeresc în strada Dauphine. Sosii acolo și cu greu putui recunoaște hotelul mobilat unde trăsesem. O frică de copil mă

neliniștea. Dacă m'ași fi prezentat de odată Margaretei, mă temeam să n'o omor. Lucru cel mai nimerit ar fi fost s'o înștiințez pe bătrâna aceea, d-na Gabin, care locuia acolo. Dar nu-mi plăcea să amestec pe cineva între noi. Nu mă puteam hotărî într'un fel. În adâncul meu era ca un gol mare, ca o jertfă săvârșită de mult.

Casa era cu totul galbenă de soare. Am recunoscut-o după un birt păcătos care se găsea în parter și de unde ni se aducea hrană. Ridicai ochii, privii fereastra din urmă a etajului al treilea, la stânga. Era larg deschisă. Deodată o tânără ciufulită veni să stea la fereastră; și după ea un tânăr, care o urmărea, întinse capul și o sărută pe gât. Nu era Margareta. Nu simții nici o mirare. Mi se păru că am visat asta, și alte lucruri, încă, pe care am să le aflu.

O clipă rămăsei în stradă, nehotărât, gândindu-mă să mă urc și să întreb pe acei amorezați cari râdeau mereu la soare. Apoi mă hotărâi să intru în mi-

cul birt de jos. Trebuia să fiu de nerecunoscut: barba îmi crescuse în timpul febrei cerebrale, fața mi se scofâlcise. Mă așezai la o masă, când văzui tocmai pe d-na Gabin, care aducea o ceașcă pentru ca să ia de zece bani cafea; și ea se înfipse înaintea tejghelei și începu, cu stăpâna stabilimentului, mahalagizmele de toate zilele. Ciulii urechile.

— Ei, întreabă femeia, sărăcuța aceia din etajul al treilea s'a hotărât în fine?

— Ce vrei? răspunse d-na Gabin, e tot ce-avea mai bun de făcut. D. Simoneau îi arata atâta prietenie!... Iși isprăvisse cu bine afacerile — era vorba de o moștenire grasă — și-i propunea s'o ia cu dânsul în țara lui *), să stea lă o mătușă a lui care are nevoie de o persoană de încredere.

*) „Dans son pays“, în țara lui, estē o expresie care nu se referă neapărat în altă țară, ci la altă provincie a aceleași țări. Această expresie a rămas în limba curentă de pe timpul când diferitele provincii cari compun Franța, nu alcătuiau un stat unitar.

Femeia de după tejghea avu un răs ușor. Eu îmi băgasem în ziar fața foarte palidă. Mânile îmi tremurau.

— Nici vorbă, o să se mântuie cu o căsătorie, reluă d-na Gabin. Dar îți spun pe cinste că n'am văzut nimic necurat. Micuța își plângea bărbatul, și tânărul se purta foarte cumsecade... In sfârșit, au plecat ieri. Când dânsa n'o să mai fie în doliu, vor face ce vor vrea.

In clipa asta ușa care dădea în aleie se deschise larg și Dédé intră.

— Mamă, nu vii?... Te aștept doară! Vino de grabă.

— Vin îndată, nu mă plictisi! zise mama.

Copila rămase, cu aerul ei precoce de ștrengăriță răsărită pe pavagiul Parisului, ascultă pe cele două femei.

— Ce să faci? Mai la urmă, explică d-na Gabin, răposatul nu se putea măsura cu d. Simoneau... Nu-mi venea de loc la socoteală sfrijitul acela. Vecinic gema: și nici chioară în pungă! Nu zău, un bărbat ca ăsta nu se potrivește

pentru o femeie cu sânge... Pe când d. Simoneau, om bogat și tare ca un turc..

— Oh! întrerupse Dédè, eu l'am văzut într'o zi pe când se spăla. Are la păr pe brațe!

— Nu te cărăbănești? strigă bătrâna ghiontind-o. Mereu îți vâri nasul unde nu trebuie.

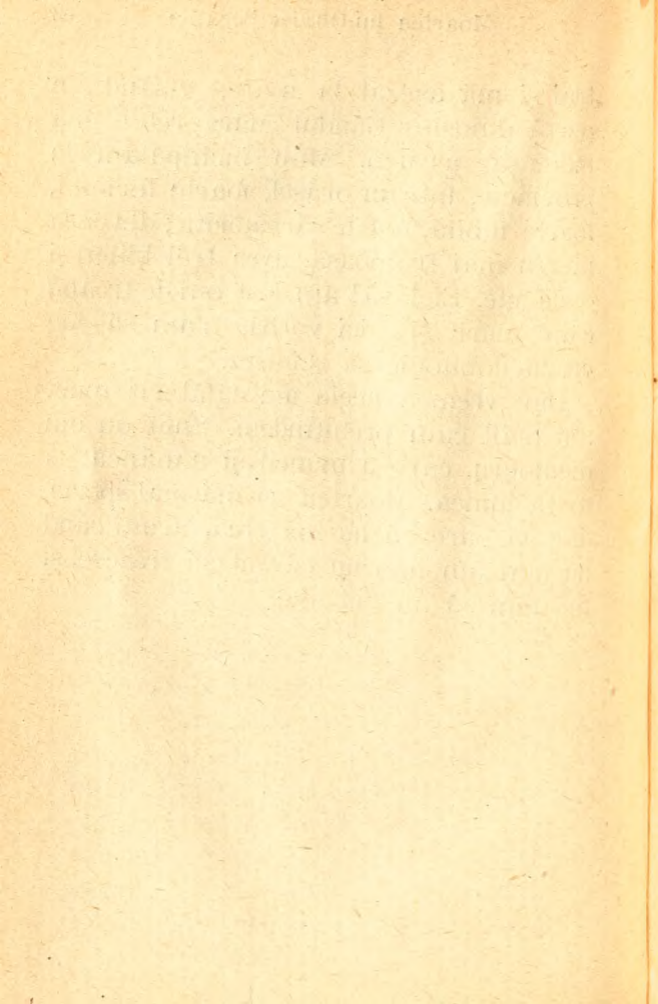
Apoi, ca încheiere:

— Știi ceva? A făcut bine cela c'a murit. E un noroc, zău!

Când mă regăsii în stradă, mersei încet, cu picioarele ca retezate. Cu toate astea, nu prea sufeream. Avui chiar un zâmbet, când îmi văzui umbra la soare. În adevăr eram foarte pipernicit, ciudată idee avusesem s'o iau pe Margareta. Și-mi aminteam plictiseala ei din Guérande, nerăbdările ei, viața-i posacă și obosită. Biata femeie se arăta bună. Dar nu-i fusesem niciodată amant plânsese un frate. De ce i-aș fi turburat iarăș viața? Un mort nu e gelos. Când ridicai capul, văzui că grădina Luxembourgului era înaintea mea. În-

traî și mă așezai la soare, visând cu multă duioșie. Gândul Margaretei, mă înduioșă acum. Mi-o închipuiam în provincie, într'un orașel, foarte fericită, foarte iubită, foarte sărbătorită; devenea mereu mai frumoasă, avea trei băieți și două fete. Ei, lasă! am fost om de treabă c'am murit și, nici vorbă, n'am să fac eruda dobitocie să reinviez.

Din vremea aceia am călătorit mult, am trăit cam pretutindeni. Sunt un om mediocru, care a muncit și a mâncat ca toată lumea. Moartea nu mă mai sperie, dar ea pare că nu mă vrea, acum când nu mai am nici un cuvânt să trăiesc, și mă tem să nu mă uite.

CHEFUL DE LA COQUEVILLE

I

Coqueville este un sătuc vârit în crăpătura unei stânci, la două leghe de Grand-port. O plajă frumoasă de nisip se lărgeste înaintea bordeielor, lipite parcă pe costișa malului, ca niște scoici aduse de valuri. Când te urci pe înălțimile Grand-portului, spre stânga, la apus, vezi foarte lămurit întinderea galbenă a plajei ca un praf de aur ce s'ar fi cernut din crăpătura stâncii, ba, cu ochii buni, deosebești chiar casele, a căror culoare de rugină pătează piatra și ale căror fumuri se'ntind albăstriei, până la creasta rampei enorme ce pune cerului hotar.

E un colț uitat. Coqueville n'a putut

niciodată să ajungă la cifra de două sute de locuitori. Strâmtoarea, care duce la mare și în pragul căreia se găsește satul, se încurcă în niște cotituri așa de neașteptate și niște costișe atât de repezi, încât e aproape cu neputință să te duci acolo cu trăsura. Asta taie toate comunicațiile și izolează locul, așa că ți se pare că ești la o sută de leghe de cătunele vecine. De aceea locuitorii n'au cu Grandportul alte comunicații de cât pe apă. Aproape toți pescari, trăind în Ocean, ei duc în fiecare zi peștele în bărcile lor. O mare casă de comision, casa Dufeu, le cumpără peștele, cântărit din ochi, la noroc. Tata Dufeu a murit de câți-va ani, dar văduva Dufeu a continuat afacerile, atât numai că și-a angajat un funcționar, pe de Mouchel, un voinic înalt și blond, însărcinat să colinde coasta și să se tocmească cu pescarii. Acest domn Mouchel este singura legătură dintre Coqueville și lumea civilizată.

Coquevillul ar merita să-și aibă isto-

ricul. Pare lucru sigur că în noaptea timpurilor satul a fost întemeiat de niște anume Mahé, o familie care veni să se așeze acolo și care crescuseră repede, la poalele coastei. Acești Mahé trebuie să se fi propășit întâi, căsătorindu-se veșnic între ei, căci veacuri întregi nu se găseseră de cât de-ai lor. Apoi, sub Ludovic al XIII-lea, se ivește un Floche. Nu se prea știe de unde venea. El se căsătorise cu o Mahé și din clipa aceea se produsese un fenomen: urmașii lui Floche propășiră la rândul lor și se înmulțiră atât de tare, în cât în cele din urmă înghițiră pe Mahéi, ale căror averi treceau în mâinile noilor veniți. Fără îndoială, neamul Floche aducea un sânge nou, organe mai puternice, un temperament care se adapta mai bine acestui mediu aspru de plin-vânt și plină-mare. În tot cazul cei din neamul ăsta sunt astăzi stăpânii satului.

Se înțelege că o așa strâmtoare a numărului și bogăției nu s'a putut săvârși fără zguduri teribile. Numiții Mahé și

numiții Floche se urau. Este între ei o ură seculară. Cu toată scăpătarea lor, Mahéii au o mândrie de vechi cuceritori. În definitiv ei sunt fondatorii, ei sunt străbunii. Ei vorbesc cu dispreț de cel din tâi Floche, un cerșetor, un vagabond pe care l-au oploșit de milă; și va fi disperarea lor pe vecie că i-au dat pe una din fiicele lor. Acest Floche, zic ei, a zămislit un neam de calici și tâlhari, cari își trec nopțile făcând copii și zilele pândind moșteniri. Și nu există injurie cu care să nu copleșească puternicul trib Floche. Mahéii sunt necăjiți de necazul amar al nobililor decimați, ruinați, cari văd cum mișună burghezia, stăpânitoare a rentelor și castelelor lor. Firește și cei din neamul lui Floche triumfă cu obrăznicie. Ei se lăfăiesc în bunătăți și asta îi face batjocoritori. Zeflemisind într'una pe cei din neamul Mahé, se jură că-i vor goni din sat, dacă nu vor voi să plece capul. Pentru ei Mahéii sunt niște mațe goale, care în loc să se grozăvească cu zdrențele lor

ar face mai bine să le dreagă. Coquevillul se găsește astfel în prada a două cete sălbătice; vine ca la o sută treizeci de locuitori, hotărâți, pe simplul temei că-s mai tari, să-i mânânce pe ceilalți cincizeci. Lupta între două mari imperii n'are altă istorie.

Printre certele care au zguduit Coquevilul în vremea din urmă, se pomenește faimoasa dușmănie a celor doi frați, Fouasse și Tupain, și bătăliile zgomotoase din căsnicia Rouget. Trebuie să știți că fiecare locuitor primea pe vremuri o poreclă, devenită azi un adevărat nume de familie; căci altfel era greu să te mai descurci din încrucișările celor două spițe. Rouget avusese, de sigur, un străbun de un blond aprins; cât despre Fouasse și Tupain, ei se numeau așa fără să se știe de ce, multe porecle pierzându-și, cu timpul, ori ce înțeles. Bătrâna Françoise, o muieră de optzeci de ani, care trăia încă, avusese pe Fouasse cu un Mahé; apoi, rămasă văduvă, se căsătorise din nou

cu un Floche, și născuse pe Tupain. De aici ura celor doi frați, cu atât mai mare cu cât o ațâțau și chestiuni de moștenire. Soții Rouget se băteau măr, pentru că Rouget o învinuia pe nevestă-sa Maria că-l trădează cu un Floche, zdravănul Brisselotte, un brun înalt, asupra căruia Rouget se și aruncase de două ori cu un cuțit, urlând c'o să-i spintece burta. Rouget, mic și nervos, era foarte iute la supărare.

Dar nici furiile lui Rouget, nici certele dintre Tupain și Fouasse nu încălzeau atunci Coquevillul. Se zvonea ceva strașnic: Delphin, un Mahé, un băiețandru de douăzeci de ani, îndrăznea să iubească pe frumoasa Margot, fata lui La Queue, cel mai bogat Floche și primarul locului. Acest La Queue era, în adevăr, un personaj însemnat. I se zicea La Queue, pentru că tată-său, sub L'ouis-Philippe, a fost cel din urmă care a purtat coadă, cu o încăpăținare de bătrân care ținea la modele din tinerețea sa. Deci La Queue stăpânea unul din cele două mari va-

poare de pescuit din Coqueville, «Zefirul» cu mult cel mai bun, cu desăvârşire nou şi tare. Celălalt vapor mare «Balena», o hodoroagă putredă, aparţinea lui Rouget, ai cărui mateloţi erau Delphin şi Fouasse, pe când La Queue avea pe Tupain şi Brisemotte. Aceştia nu mai încetau cu batjocurile pe seama «Balenei», un hârb, ziceau ei, care într'o bună dimineată se va face nevăzut sub valuri, ca un pumn de nori. Bine înţeles, când La Queue află că păcătosul acela de Delphin, ucenicul «Balenei», dădea târcoale fiicei sale Margot, îi cârpi acesteia două palme zdravene, numai aşa, ca s'o facă să priceapă că ea nu va fi niciodată nevasta unui Mahé. Margot, furioasă, răcnì că va trece perechea de palme lui Delphin, dacă va îndrăzni să se apropie de dânsa. Era jignitor să mânânce palme pentru un băiat la care nici nu se uita măcar. Margot, tare—la şaisprezece ani — ca un bărbat şi frumoasă ca o doamnă, avea reputaţia că e o fiinţă dispreţuitoare, foarte rea cu amorezaţii. Şi pe temeiul acestor

lucruri: povestea celor două palme, îndrăzneala lui Delphin și furia fetei, vă puteți închipui mahalagizmele fără sfârșit din Coqueville.

Totuș, unii își ziceau că la urma urmei Margot nu era tocmai așa de furioasă, că Delphin se învârtea pe lângă ea. Delphin era mic și blond, avea pielea daurită de vântul mării, iar părul lung și creț i se cobora peste ochi și peste gât. Și foarte tare, deși atât de subțire; în stare să dea tava indivizi de trei ori cât dânsul. Se povestea că o ștergea câte odată și se ducea să petreacă noaptea la Granport. Asta îi făcea o reputație strașnică printre fete, cari îl învinuiuau între ele că-și face traiul, cuvânt vag în care închipuiau tot felul de plăceri necunoscute. Margot, când vorbea de Delphin, se aprindea prea tare. El zâmbea șiret, o privea cu ochii mici și lucitori, fără să-i pese câtuși de puțin, fie de disprețul, fie de furia ei. Trecea pe dinaintea ei, se strecura de-alungul tufișelor, o pândea cea-

suri întregi răbdător și sprinten ca o pisică la pândă după pițigoi. Și când ea îl descoperea, de-odată la spatele ei, atât de aproape încât uneori îl ghicea după căldura respirației, el nu fugea, lua o înfățișare blândă și tristă, ce-o încremenea, o înăbușea și o făcea să nu mai aibă furia care o stăpânea când el era departe. Nici vorbă că dacă tată-său ar fi văzut-o, ar fi pălmuit-o iar. Nu mai putea merge așa! Dar degeaba se jura că-i va da lui Delphin perechea de palme ce-i făgăduise; niciodată nu nimerea clipa în care să i le trântescă, când el era acolo, ceia ce făcea lumea să zică precum că n'ar trebui să vorbească atâta de palmele acelea, de vreme ce la urma urmei le păstra pentru sine.

Cu toate astea nimeni nu presupunea că ea ar putea fi vre-odată femeia lui Delphin. Se vedea la dânsa o slăbiciune de fată cochetă și atâta tot. Cât despre o căsătorie între cel mai calic Mahé, un băiat care n'avea șase cămăși ca să intre în căsnicie, și fata primarului,

moștenitoarea cea mai bogată a spiței Floche, ea ar fi părut curat monstruoasă. Gurile rele o cam aduceau așa, că în sfârșit, ea ar putea să meargă cu dansul, dar cu siguranță nu-l va lua de bărbat. O fată bogată își face plăcerile după poftă; de cât dacă are cap, se ferește de o prostie. În sfârșit, tot Coquevilul, curios să vadă cum se vor întoarce lucrurile, se interesa de întâmplare. Oare Delphin va căpăta cele două palme? Sau mai degrabă Margot se va lăsa sărutată pe obraji, în vreo scorbură a stâncii? Va trebui văzut. Unii erau pentru palme, alții pentru sărutări. Coquevillul era în revoluție.

În sat numai doi inși, preotul și guardul câmpean, nu aparțineau nici unui partid, nici celui alt. Guardul câmpean, un lungan sfrijit, căruia nu i se știa numele, dar i se zicea Impăratul, desigur pentru că servise sub Carol al X-lea, nu exercita nici o supraveghere serioasă asupra comunei, alcătuită toată numai din stânci și pământuri păraginite. Un

subprefect care-l sprijinea, îi crease o sinecură acolo, ca să mănânce o leafă foarte mititică. Cât despre abatele Radiguet, era unul din acei preoți săraci cu duhul, pe cari autoritățile doritoare să scape de dânșii, îi îngroapă în vre-o fundătură pierdută. Redevenind țaran, trăia gospodărește, cultivându-și grădinița pe care reușise să și-o facă pe stâncă și fumându-și luleaua, pe când privea cum îi creșteau salatele. Singurul lui păcat era o lăcomie strașnică, pe care nu știa cum s'o sature mai boe-rește, constrâns cum era să adore scrumbia de mare și să bea cidru mai mult decât încăpea într'însul. Dar la urma urmei rămânea preotul enoriașilor săi, cari din când în când veniau să asculte o slujbă, ca să-i facă plăcere.

Dar preotul și guardul câmpean, după ce reușiră multă vreme să rămâe neutri, trebuiră să ia o atitudine. Acum Impăratul ținea cu partidul Mahé, pe când abatele Radiguet sprijinea partidul Floche. De aici încurcături. Impăratul,

care de dimineață și până seara trăia ca un trândav și obosea de a tot număra vasele ce eșiau din Grandport, se hotărise să facă poliția satului. Devenit partizanul grupului Mahé, printr'un instinct secret de conservare socială, el dădea dreptate lui Fouasse contra lui Tupain, căuta să prindă pe femeia lui Rouget în flagrant delict cu Brisemotte, și închidea ochii mai cu seamă când vedea pe Delphin strecurându-se în curtea tinerei Margot. Partea cea mai rea era că lucrurile acestea provocau certuri strașnice între Impărat și superiorul lui firesc, primarul La Queue. Cel dintâi, respectos de disciplină, asculta imputările celui de al doilea, apoi lucra iarăș cum îl tăia capul, ceea ce dezorganiza puterile publice din Coqueville. Nu puteai să treci pe dinaintea șopronului împodobit cu numele de primărie, fără să te asurzească zgomotul unei certe. De altă parte abatele Radiguet, unit cu partidul Floche—cel triumfător,—care-l îndopa cu scrumbii foarte gustoase, în-

curaja pe sub mână împotrivirile femeii lui Rouget și amenința pe Margot cu flăcările iadului, dacă ar lăsa vre-odată pe Delphin s'o atingă cu degetul. Va să zică era o anarhie desăvârșită, armata răsvrătită în contra puterii civile, religia făcându-se părtașa plăcerilor burgheziei, un întreg popor de o sută optzeci de locuitori în fața mării imense și a cerului nesfârșit.

În toiul Coquevilului răscolit, numai Delphin își păstra răsul de băiat amoretat, care-și bătea joc de orice, numai ca Margot să fie a lui. El o urmărea cu lațul, cum se urmăresc niște iepuri! Foarte așezat, cu toată înfățișarea lui de zevzec, voia ca preotul să-i unească, pentru ce plăcerea să dăinuiască în veci.

Intr'o seară, Margot ridică mâna în sfârșit, pe o cărare unde el o pândea! Dar rămase locului, roșie, căci dânsull fără să aștepte palma, apucase mâna care-l amenința și o sărută cu furie.

Cum dânsa tremura, el îi zise încet:

— Te iubesc. Mă vrei?

— Cu nici un preț! strigă ea revoltată.

El dădu din umeri, apoi cu aer liniștit și duios:

— Nu zi una ca asta... O să fim foarte bine amândoi. Vei vedea ce bine e.

II

În Duminica aceea, vremea fu îngrozitoare, una din acele ploi repezi de Septembrie cari dezlănțue furtuni strașnice pe coastele stâncoase ale Grandportului. Pe seară, Coquevillul zări un vas naufragiat, dus de vânturi. Dar întunericul creștea și nu i se putea alerga în ajutor. Din ajun «Zefirul» și «Balena» erau acostate în micul port natural ce se găsește la stânga plăjii, între două bancuri de granit. Nici la Queue, nici Rouget nu îndrăzniseră să iasă. Mai rău era că d. Mouchel, reprezentantul văduvei Dufeu, se ostenise să vie în persoană, Sâmbătă, ca să le promită un premiu, dacă vor face o sforțare serioasă. Peștele lipsea

și halele se plâneau de aceasta. Și așa Duminică seara culcându-se sub zgometul ploii, Coquevilul bombănea, foarte rău dispus. Era vecinica poveste: Comandele soseau când marea își păstra peștele. Și tot satul vorbea de vasul văzut în toiul furtunii, vas care desigur în acel moment trebuia să doarmă în fundul apei.

A doua zi, Luni, cerul tot posomorât era. Apa, tot mare, murmura fără să se poată liniști, deși vântul nu mai era așa de tare; el înceta chiar cu totul, dar valurile zbăteau cu furie. Cu toate astea cele două vapoare eșiră după prânz. Pe la patru ceasuri, «Zefirul» se întoarse fără să aducă ceva. Pe când mateloții Tupain și Brisemotte îl înțepeneau în micul port, La Queue, care stătea desperat pe plajă, amenința oceanul cu pumnul. Și d. Mouchel aștepta! Margot era acolo cu jumătate din Coqueville, privind ultimele svârcoliri ale furtunii și împărtășind necazul tatălui ei în contra mării și a cerului.

— Dar «Balena» unde este? întrebă cineva.

— Acolo, după limba ceia de pământ, zise La Queue. Mare noroc o să aibă și hodoroaga asta, dacă se mai întoarce întreagă astăzi.

Era plin de dispreț. Apoi zise că era nimerit pentru niște Mahé să-și pue pielea în joc în felul acesta: când n'ai para chioară poți să și crapi. Cât despre dânsul prefera să-și calce cuvântul dat d-lui Mouchel.

În vremea asta Margot cerceta limba stâncoasă, după care se găsea «Balena».

— Tată, întrebă ea în sfârșit, dar ei au prins ceva?

— Ei? nimic! strigă dânsul.

Se liniști și adăose mai blând, văzând că Impăratul rânjia:

— Nu știu dacă au prins ceva, dar cum ei nu prind niciodată nimic...

— Poate că azi tot au prins ceva, zise răutăcios Impăratul, s'au mai văzut de astea.

La Queue era să răspundă, infuriat.

Dar abatele Radiguet, care tocmai sosisese, îl potoli. De pe platforma bisericii, abatele zărise «Balena» și se părea că barca prigonește vreun pește mare. Această știre încălzi Coquevilul. In grupul adunat pe plajă se aflau și dintre Mahé și Floche, unii făcând urări ca vaporul să se întoarcă cu un pescuit miraculos, ceilalți rugându-se lui Dumnezeu să se întoarcă deșert.

Margot, în picioare, nu slăbea marea din ochi.

— Uite-i, zise ea simplu.

In adevăr, o pată neagră se ivea de după limba stâncoasă.

Toți priviră. Ai fi zis că era un dop care sălta pe apă. Impăratul nu vedea pata neagră. Trebuia să fii din Coqueville ca să recunoști dela asemenea distanță și «Balena» și pe cei care se aflau pe dânsa.

— Uite, zise iar Margot, care avea cei mai buni ochi de pe coastă, Fouasse și Rougot vâslesc... Piciul este în picioare în față.

Ea îi zicea lui Delphin «piciul», ca să nu-i zică pe nume. Și din clipa aceea urmărirea mersul bărcii, căutând să-i explice ciudatele mișcări. Vorba preotului: Părea că urmărește vre un pește, care ar fi fugit dinaintea ei. Asta păru foarte ciudat. Impăratul pretinse că scăpaseră probabil năvodul. Dar La Queue strigă că sunt niște trândavi și că se joacă. Că doar n'or fi pescuind foc! Tot partidul Floche se înveseli de această glumă, pe când cei din partidul Mahé, jigniți, declarau că ori cum, Rouget e un om și jumătate, care-și pune pielea în joc, pe când alții la cel dintâi vântuleț se sue pe cuptor. Abatele Radiguet trebuia să intervie, căci aerul mirosea a palme.

— Dar ce au? zise brusc Margot. Uite că iar au plecat.

Amenințările încetară și toată lumea scotoci orizontul. «Balena» se ascunsese iarăș după limba de pământ. De astă dată, însuși La Queue se turbură. Nu-și putea explica astfel de manevre. Teama

că Rouget să nu fie în adevăr în toiul unui pescuit îmbelșugat îl scotea din sărite. Nimeni nu plecă după plajă, cu toate că nu se mai vedea nimic deosebit. Rămaseră acolo aproape două ceasuri, așteptând mereu vasul, care se iveau din când în când și apoi se făcea nevăzut. În cele din urmă nu se mai arăta de loc. La Queue, turbat, având în sufletul lui o dorință groaznică, declară că trebuie să se fi înecat și, fiindcă femeia lui Rouget tocmai era de față cu Brisemotte, îi privea pe amândoi rânjind, pe când îl bătea pe umeri pe Tulpain ca să-l și mângâie de moartea fratelui său Fouasse. Dar înceată râsul, când zări pe fiică-sa Margot, mută și parcă crescută, cu ochii ațintiți în depărtare. Iși zise că asta e poate pentru Delphin.

— Ce dracu cauți tu aici, bombăni el. Să-ți iei tălpașita!.... Bagă de seamă, Margot!

Ea nu se clinti. Apoi de odată:

— A. uite-i!

Fu un strigăt de surprindere. Margot,

cu ochii ei buni, jură că nu mai vedea țipenie de om în barcă. Nici Rouget, nici Fouasse, nici nimeni! «Balena», ca lăsată în părăsire, alerga sub bătaia vântului, schimbând direcția la fiecare minut, legănându-se lenevos. Un vânt de apus se ivise din fericire și o împingea spre țarm, dar cu toane ciudate, care o scuturau din dreapta și din stânga. Atunci tot Coquevillul se coborî pe plajă. Oamenii se chemau unii pe alții, prin case nu rămase nici o fată care să îngrijească de supă. Era o catastrofă, un lucru fără înțeles, a cărui ciudățenie zăpăcea capetele. Maria, femeia lui Rouget, după o clipă de chibzuire, se crezu datoare să izbucnească în lacrimi. Tulpain nu reuși decât să-și ia un aer întristat. Grupul Mahé era desnădăjduit, pe când grupul Floche se silea să se poarte potrivit cu împrejurarea. Margot se așezase jos, ca și cum i s'ar fi tăiat picioarele.

— Ce dracu mai cauți aci? strigă La Queue, care se împiedicase de dânsa.

— Sunt obosită, răspunse ea simplu.

Și ea se întoarse spre mare. Iși ținea obrazii în mâni, ascunzându-și ochii cu vârful degetelor, privind țintă cum barca se legăna pe valuri, din ce în ce mai leneșă, cu aerul unei bărci blajine, care ar fi băut prea mult.

În vremea asta presupunerile curgeau cu nemiluita. Poate că cei trei inși căzuseră în apă. De cât, toți trei odată părea caraghios. La Queue ar fi vrut să se creadă că *Balena* crăpase ca un ou împutit; dar vaporul eră pe mare și lumă dădea din umeri. Apoi, ca și cum cei trei oameni ar fi pierit în adevăr, La Queue își aminti că e primar și vorbi de formalități.

— Ia lasă! strigă Impăratul; dar cine moare așa de prosteste? Dacă dânșii ar fi căzut în apă, micul Delphin ar și fi aici.

Tot Coquevillul trebui să recunoască: Delphin înota ca o scrumbie. Dar atunci unde sunt cei trei oameni? Se striga: «Îți spun că da!... Îți spun că nu!... Prea ești prost!... Prost ești tu!» Și lucrurile merseră până acolo că se schimbară

palme. Abatele Radiguet trebui să facă apel la împăcare, pe când Impăratul îmbrâncea lumea, ca să restabilească ordinea. Iar barca, fără a se grăbi, continua să joace în fața lumii. Valsa, părea că-și bate joc de oameni. Valurile o aduceau, făcând-o să salute pământul cu lungi închinăciuni ritmice. Negreșit, era o barcă în nebunie.

Margot, cu obrazii în mâni, privea mereu. Un vaporeș ieșise din port, ca să meargă în întâmpinarea «Balenei». Brisemotte avusese această nerăbdare ca și cum ar fi fost zorit să spuie un lucru sigur nevestei lui Rouget. Și acum tot Coquevillul urmări vaporeșul. Vocile se înălțau. Ei, vedea ceva? «Balena» înainta cu aerul ei misterios și batjocoritor. În sfârșit, îl văzură sculat în picioare ca să privească în lăuntru «Balenei», căreia reușise să-i apuce o frânghie. Toți își opriseră răsuflarea. Dar deodată el izbucni în răs. Fu o surpriză. Ce avea să se înveselească?

— Ce-i? Ce-i acolo? i se strigă furios. El, fără să răspundă, râdea mai tare.

Făcea gesturi, ca pentru a spune c'or să vadă. Apoi, legând «Balena» de vaporaș, o remorcă. Și o privește neprevăzută, încremeni Coquevillul.

În fundul bărcii cei trei oameni, Rouget, Delphin, Fouasse, tolăniți pe spate, sforăiau cu pumnii închiși, beți morți. Între ei se găsea un butoiș deschiș. pe care desigur îl întâlniseră în mare plin și gustaseră dintr'însul. Desigur era ceva foarte bun, căci băuseră tot, afară de o cătime ca de un litru, care cursese în barcă și se amestecase acolo cu apa de mare.

— Ah! porcul, strigă cu brutalitate femeia lui Rouget, încetând bocitul.

— Ei bine, e frumos pescuitul lor! zise La Queue, arătând o scârbă strașnică.

— De, răspunse Impăratul. Pescuește omul ce poate. Tot au pescuit un butoi, pe când alții n'au pescuit nimic.

Primarul tăcu foarte jignit. Coquevillul pălăvrea. Când bărcile se îmbată, joacă întocmai ca oamenii; și asta, ce-i drept, își umpluse burta. Ticălos lucru! Șovăia pe ocean cu aerul unui bețiv, care nu-și recunoaște casa. Și Coquevillul râdea și se

supăra. Partidul Mahé zicea că e nostim, pe când partidul Floche zicea că e dezgustător. Inconjurată «Balena», gâturile se întinseră, ochii se deschiseră mari, pentru a vedea cum dormiam cei trei cheflii, care arătau niște mutre fericite, fără să-și închipue ce mulțime era aplecată asupra lor. Injurăturile și râsetele nu-i turbura de loc. Rouget nu auzia cum nevestă-sa îl învinuia că-și bea tot. Fouasse nu simțea loviturile de picior cu cari fratele său Tupain îi dezmierea coastele. Cât despre Delphin, era drăguț după ce băuse, cu părul său blond, cu obrazul roz, având nu știu ce răpitor. Margot se ridicase și, tăcută, privia cu asprime la «piciul».

Dar Delphin deschise tocmai ochii. Plimbă priviri încântate asupra lumii. Fu întrebat din toate părțile, cu o patimă care-l cam ameția, mai ales că era încă beat tun.

— Ei bine, ce-i? bâigui el, ia un butoiăș... Pește nu-i; atunci am prins un butoiăș.

Din asta nu ieși. La fiecare frază adăuga numai:

— Era foarte bun.

— Dar ce era în butoi? îl întrebau toți turbați.

— A, nu știu, era foarte bun.

Acum Coquevillul ardea de dorință de a ști. Toată lumea cobora nasul spre barcă, mirosind cu putere. După părerea unanimă mirosea a lichior; decât nimeni nu ghicea ce lichior anume. Impăratul, care se lăuda că bătuse tot ce poate bea un om, zise că o să vadă el ce este. Luă cu gravitate, în palmă, puțin din lichidul ce înota în fundul bărcii. Mulțimea făcu deodată tăcere. Lumea aștepta. Dar Impăratul, după ce trase pe nas, dădu din cap, ca nefiind încă destul de informat. Gustă de două ori, din ce în ce mai încurcat, cu aer neliniștit și surprins. Și trebui să declare:

— Nu știu... E ciudat... Dacă n'ar fi apă de mare aș ști, nici vorbă. Pe cuvântul meu de onoare, e foarte ciudat!

Toți se priviră. Rămaseră uluiți de

făptul că însuși Impăratul nu îndrăznea să se pronunțe. Coquevillul privea cu respect butoiașul gol.

— E foarte bun, zise încă odată Delphin, care părea că-și bate joc de lume.

Apoi, arătând marea cu un gest larg, adause:

— Dacă vreți și voi mai sunt... Am mai văzut butoiașe... butoiașe... butoiașe.

Și se legăna cu refrenul acesta, pe care-l îngâna, privind dulce pe Margot. Abia acum o zărise. Furioasă, ea făcu o mișcare pentru a-l pălmui; dar el nici nu închise ochii; aștepta palma cu duioșie.

Abatele Radiguet ispitit de acea bunătațe necunoscută, își muia și el degetul în barcă și îl supse. Ca și împăratul, dădu din cap: nu, nu cunoștea asta, era foarte ciudat. Erau înțeleși numai într'o privință; că butoiul trebuia să fie o rămășiță a vaporului naufragiat, zărit Duminică seara. Adesea vapoare englezești aduceau astfel de încărcături de lichioruri și vinuri fine la Grandport.

Puțin câte puțin lumina slăbi și, în cele din urmă, lumea se retrase în întuneric. Dar La Queue rămânea adâncit, chinuit de un gând pe care nu-l spunea. Se opri, ascultă pentru ultima dată pe Delphin, pe care-l ridicau și care repeta cu vocea sa încântătoare:

— Butoiașe... butoiașe... butoiașe... Dacă vroiți, mai sunt!

III

În noaptea aceia timpul se schimbă cu totul. Când Coquevillul se deșteaptă, a doua zi, un soare limpede lucea, marea se întindea fără o încrețitură, ca o bucată mare de satin verde. Și era cald, una din acele călduri blonde de toamnă.

La Queue se sculase cel dintâi din tot satul și era încă zăpăcit de visele nopții. Multă vreme privi marea la dreapta, la stânga. În sfârșit, cu aerul posac, zise că trebuia totuș să-l mulțumească pe d. Mouchel. Și plecă îndată, cu Tupain și Brisemotte, amenințând-o pe Margot c'o

să-i dezmierde coastele, dacă nu va merge drept. Când «Zefirul» părăsi portul, iar pe «Balena» o văzu legănându-se greoi la debarcader, el se mai înveseli puțin și strigă:

— Astăzi, paște murgule!... Vorba aceea: stânge opaițul, că s'au culcat boierii!

Și de îndată ce «Zefirul» ajunsese la larg, La Queue își întinse năvoadele. Se duse apoi să-și cerceteze mrejele. Mreaja e un fel de leasă în care se prind — în partea locului — mai cu seamă stacoji și roșioare. Dar cu toată marea liniștită, în zadar își cercetă mrejele una câte una, toate era deșerte. În fundul celei din urmă găsi, ca în bătaie de joc, o scrumbioară pe care o zvârli, furios, în mare. Parcă era un făcut; așa erau săptămâni în cari peștele își râdea de Coqueville și tocmai în momentele când d. Mouchel mărturisea dorința. Când, după un ceas, La Queue își retrase năvoadele, nu scoase decât un pachet de alge. Deodată începu să înjure, cu pumnii în-

cleștați, cu atât mai mânios cu cât oceanul era de o seninătate imensă, — leneș și adormit, părând o față de masă de argint înegrit, sub cerul albastru. «Zefirul» aluneca ușor, fără o zguduire. La Qucue se hotărî să se întoarcă, după ce-și întinse din nou năvoadele. După prânz va veni să vadă. Și amenința pe Dumnezeu și pe sfinți, rostind cuvinte îngrozitoare.

În vremea asta Rouget, Fouasse și Delphin dormeau duși. Abia la ceasul prânzului putură fi ridicați în picioare. Nu-și aduceau aminte de nimic, își dădeau seama că se ospătaseră cu ceva ne mai pomenit, necunoscut lor. După prânz, aflându-se toți trei în port, Impăratul încercă să-i iscodească, acum când erau în toate mințile. Semăna poate a rachiu amestecat cu zeamă de lemn dulce, ori poate mai degrabă, era niște rom zăhărit și ars. Ei ziceau da, ziceau nu. După răspunsurile lor, Impăratul bănuia că era ratafia, dar nu putea să jure. În ziua aceea Rouget și oamenii lui erau

prea frânți de coaste, ca să meargă la pescuit. De alt-fel știau că La Queue ieșise de geaba dimineața și se gândeau ca tocmai a doua zi să-și cerceteze mrejele. Toți trei, așezați pe blocuri de piatră, stăteau înghemuiți, cu gura încleiată, dormind pe jumătate, și priveau urcarea fluxului.

Dar deodată Delphin se deșteptă. Sări pe piatră, cu privirea ațintită în depărtare și strigă:

— Ia te uită, jupâne, colo...

— Ce? întrebă Rouget, care-și întindea membrele.

— Un butoi.

Rouget și Fouasse fură 'n picioare numai de cât, cu ochii strălucitori, scotocind orizontul.

— Unde băiețuș? Unde vezi un butoi? repetă patronul, foarte mișcat..

— Uite colo... la stânga... punctul acela negru.

Ceilalți nu vedeau nimic. Apoi Rouget scoase o înjurătură:

— Ei, drăcia dracului!

Zărise butoiul mare cât o linte pe apa albă, într'o rază oblică a soarelui apunând. Și alergă la «Balena», urmat de Delphin și Fouasse, care dădeau buzna, lovindu-și spatele cu călcăele și făcând pietrișul din cale să se dea de-a dura.

«Balena» ieșea din port, când știrea că se vedea un butoi pe mare se răspândi în Coqueville. Copiii, femeile, se puseră pe goană. Se striga:

— Un butoi! Un butoi!

— Il vezi? Curentul îl mână spre Grand-port.

— A, da!... La stânga! Un butoi! Veniți repede!

Și Coquevillul se rostogolea de pe stâncă, copiii soseau jucând de bucurie, pe când femeile își adunau fustele cu amândouă mâinile, ca să coboare mai repede. Curând, tot satul fu pe plajă, ca și în ajun.

Margot se arătase o clipă, apoi o luase în goană, spre casă, ca să înștiințeze pe tată-său, care discuta un proces-verbal cu Impăratul. În sfârșit, La Quene se

ivi. Era vânat; îi zicea guardului câmpean.

— Ia să mă slăbești!... Te-a trimes Rouget, ca să mă ții cu vorba. Ei bine, pe ăsta n'o să-l aibă. O să vezi îndată.

Când zări Balena la trei sute de metri, vâslind cu putere spre punctul negru, care se legăna în depărtare, furia lui se îndoii. Infpse pe Tupain și Brise-motte pe Zefir, și eși la rândul său din port, repetând :

— Nu, n'or să-l aibă, măcar să știu că plesnesc.

Atunci Coquevillul avu o priveliște frumoasă, o întrecere turbată între Zefirul și Balena. Când aceasta din urmă văzu pe cea dintâi ieșind din port, înțelese primejdia și își dădu drumul cu toată iuțeala. Putea să fie cu aproape patru sute metri înainte, dar șansele rămâneau deopotrivă, căci Zefirul era mult mai ușor și mai iute. De aceia și pe plajă emoția era la culme. Partidele Mahé și Floche formaseră instinctiv două grupuri urmând cu pasiune peripețiile luptei, fie

care susținându-și vaporul. La început Balena își păstră avantajul, dar când Zefirul își luă vânt, se văzu că începe să câștige puțin câte puțin. Balena făcu o supremă sfortare și timp de câteva minute, reuși să păstreze distanțele. Dar pierdu iară: Zefirul sosia asupra ei cu o repeziciune ne mai pomenită.

Din clipa aceea fu vădit că cele două bărci se vor întâlni în împrejurimile butoiului. Izbânda va atârna de o împrejurare, de cea mai mică greșeală.

— Balena, Balena! striga grupul Mahé
 Dar grupul Mahé tăcu. Pe când Balena atîngea aproape butoiul, Zefirul, printr'o mișcare îndemănatică îi luă înaintea și svârli butoiul la stînga, de unde La Queue îl apucă cu cangea.

— Zefirul, Zefirul, urlă grupul Floche.
 Și fiindcă Impăratul vorbi de trădare, se schimbară cuvinte foarte grele. Margot bătea din palme. Abatele Radiguet, coborât cu ceaslovul său, făcu o observație profundă, care liniști deodată lumea și o deznădăjdui.

— Te pomenești că și ei or să bea tot, murmură el melancolic.

Pe mare izbucnise o ceartă violentă între Balena și Zefirul. Rouget îl făcea tâlhar pe La Queue, pe când acesta îl făcea nemernic pe cel dintâi. Oamenii luară și vâslele ca să se prăpădească, și puțin a lipsit ca din întâmplarea asta să iasă un război naval. De altfel, își dădeau întâlnire pe uscat, arătându-și pumnii și amenințându-se să-și deșerte burțile la cea dintâi întâlnire.

— Canalie, bombăni Rouget. Știți, butoiul e mai mare de cât cel de eri și e galben; trebuie să fie strașnic.

Apoi, desnădăjduit.

— Hai să vedem mrejele... Poate c'or fi stacoji.

Și Balena se îndepărtă greoi, îndreptându-se spre stâncă.

Pe Zefir, La Queue trebuia să se certe ca să fie în loc pe Tupain și Brisemotte în fața butoiului. Cangea sfărâmasse un cerc și făcuse să picure un lichid roșu, pe care cei doi oameni îl gustau pe vâr-

ful degetului și îl găsiu strașnic de bun. Ei ziceau că n'o să fie cine știe ce dacă or să bea un pahar. Dar La Queue nu voia. Ințepeni butoiul și declară că cine o să se a tingă de el, o să aibă a face cu dânsul. Pe pământ se va vedea.

— Atunci, întrebă Tupain posomorît, mergem pe la mreje?

— Da, numai de cât, nu e nici o grabă, răspunse La Queue.

Și el desmerda butoiul cu privirea. Iși simția membrele moi și îl împingea să se întoarcă mai degrabă, ca să guste din băutură. Peștele îl plictisea.

— Haide, zise el după o tăcere, să ne întoarcem, că se întârzie... O să venim mâine.

Și așa, tocmai lăsa pescuitul, când zări la dreapta sa alt butoiu, acesta mic de tot, ținându-se în picioare și învârtindu-se în jurul său ca un titirez. Fu ultima lovitură pentru năvoade și mreji. Nici nu se mai vorbi de ele. «Zefirul» dădu goană micului butoiaș pe care-l pescui foarte ușor de altminteri.

În acelaș timp, ceva la fel se întâmpla «Balenei». După ce Rouget vizitase cinci mreji cu desăvârșire goale, Delphin, la pândă, strigă că vede ceva. Dar nu părea să fie butoi, era prea lung.

— E o grindă, strigă Fouasse.

Rouget lăasă să-i cadă din mână a șasea mreajă, fără să o scoată cu totul din apă.

— Hai să vedem, zise el.

Pe măsură ce se apropiau, credeau că recunosc o scândură, o ladă, un trunchi de arbore. Apoi scoaseră un strigăt de bucurie. Era un adevărat butoi, dar un butoi foarte caraghios, cum nu mai văzuseră niciodată. Ai fi zis că e un burhan umflat la mijloc și închis la amândouă capetele cu câte un strat de ipsos.

— A, e mucalit, strigă Rouget încântat. Țsta vreau să-l guste Impăratul. Hai să ne întoarcem, copii.

Se înțeleseră să nu se atingă de el și «Balena» sosi la Coqueville în minutul în care și «Zefirul» se opria în micul port. Nici un curios nu părăsise plaja. Stri-

găte de bucurie primiră această pescuire nesperată a trei butoae. Băieții svârleau cu șepcile în sus, pe când femeile se duceau într'o goană după pahare. Se hotărâse numai de cât ca lichidele să se guste pe loc. Rămășițele aparțineau satului. Nu se ridică nici o tăgadă. De cât se formară două grupe. Partidul Mahé înconjură pe Rouget, partidul Floche nu-l mai slăbi pe La Queue.

— Impărate, dumitale cel dintâi pahar! strigă Rouget. Spune-ne ce este.

Lichiorul era de o gălbeneală de aur. Guardul câmpean ridică paharul, privi, mirosi, apoi se hotărî. să bea

— Vine din Olanda, zise el după o tăcere lungă.

Nu dădu nici o lămurire. Toți Mahéii băură cu respect. Băutura era cam deasă și ei rămâneau surprinși din pricina unui gust de floare. Femeile o găsiră foarte bună. Cât despre bărbați, ar fi preferat mai puțin zahăr. Cu toate astea, în fond, de la al treilea sau al patrulea pahar, devenea tare. Cu cât beai mai

56.508.

BIBLIOTECA CENTRALĂ
REGIONALĂ

mult, cu atât îți plăcea. Bărbații se înveseleau, femeile deveneau foarte nostime.

Dar Impăratul, cu toate că se certase nu de mult cu primarul, se duse să se învâртеască în grupul Floche. Butoiul cel mare dădu un lichior de un roșu închis, pe când din cel mititel se scotea un lichid alb ca apa de stâncă. Și asta era cel mai tare, un adevărat piper, ceva care îți cojia limba. Nici unul din cei din grupul Floche nu cunoștea nici lichiorul roșu, nici lichiorul alb. Și doară erau destui isteți printre dâșșii. Ii plic-tisea că se ospătau fără să știe cu ce.

— Ascultă, Impărate, gustă te rog, zise în sfârșit La Queue, făcând astfel primul pas.

Impăratul, care aștepta invitația, își luă iar aerul de gustător. Pentru cel roșu zise:

— Are portocală!

Și pentru cel alb declară;

— Asta-i comedie mare.

Trebuiră să se mulțumească cu aceste

răspunsuri, căci dădea din cap cu un aer de înțelegere și avea nutra fericită a omului, care a satisfăcut pe toată lumea.

Singur abatele Radiguet nu părea convins. El voia să știe numele. După cum spunea, avea numele pe vârful limbii; și, ca să se informeze pe deplin, bea pahar peste pahar, repetând:

— Așteptați, așteptați, știu ce este... Indată o să vă spun.

În vremea asta oamenii se înveseliseră puțin câte puțin și în grupul Mahé și în grupul Floche. Aceștia mai cu seamă râdeau tare, pentru că amestecau băuturile, ceea ce îi gâdila mai mult. Și unii și ceilalți de altfel, rămâneau deosebiți. Ei nu se poftiră la butoaele lor, își aruncau numai priviri simpatice, apucați de pofta nemărturisită să guste din băutura vecinului, care trebuia să fie mai bună. Frații dușmani, Tupain și Fouasse, stătură alături toată seara, fără să-și arate pumnii. Se băgă de seamă tot așa că Rouget și nevastă-sa beau din

aceiaș ceașcă. Cât despre Margot, ea împărția băutura în grupul Floche; și cum umplea prea tare paharele și lichiorul îi curgea pe degete, ea și-le sugea mereu; așa că fără să iasă din cuvântul tatălui ei, care n'o lăsa să bea, se îmbătase în lege. Și nu-i stătea rău; dimpotrivă, devenea din ce în ce mai roză și ochii îi semănau a candelă. Soarele apunea, seara era de o dulceață de primăvară. Coquevillul isprăvisese butoalele și gând n'avea să meargă la masă. Se găsea foarte bine pe plajă. Când fu noapte neagră, Margot așezată la o parte, simți că cineva îi suflă în ceafă. Era Delphin, foarte vesel, umblând în patru labe, dându-i târcoale ca un lup. Ea își stăpâni un țipăt, ca să nu-l deștepte pe tată-său, care i-ar fi zvârlit lui Delphin un picior în spate.

— Pleacă, tâmpitul, murmură ea pe jumătate râzând. O să te prindă!

IV

Când se deșteaptă Coquevillul, a doua zi, soarele era sus pe orizont. Era o

vreme și mai plăcută. o mare liniștită sub un cer curat, unul din acele timpuri de lene, în care e așa de bine să nu faci nimic. Era Miercuri. Până la prânz Coquevillul se odihni de praznicul din ajun. Apoi se cobori pe plajă, ca să vadă ce mai e. În Miercurea asta pescuitul, văduva Dufeu, d. Mouchel, totul fu uitat. La Queue și Rouget nici nu pomeniră măcar că trebuiau să cerceteze mrejele. Pe la trei ceasuri se zăriră butoaie. Patru jucau în fața satului. «Zefirul», și «Balena» se puseră pe lucru, dar cum erau de ajuns pentru toată lumea, nu se mai certară, fie-care vapor își avea partea.

La șase ceasuri, după ce scotociseră golful, Rouget și La Queue se întoarseră, având fie-care câte trei butoaie. Și cheful reîncepu. Femeile scoborâseră mese, ca să fie mai îndemână. Se aduseră chiar și bănci, se alcătuiră două cafele în plin aer, așa cum era la Grandport. Partidul Mahé era la stânga, partidul Floche la dreapta. despărțite încă

printr'o movilă de nisip. Totuș, în seara asta Impăratul, care mergea de la un grup la altul, primbla pahare pline, astfel ca toată lumea să poată gusta cele șase butoae. Pe la nouă ceasuri, oamenii erau mult mai veseli de cât în ajun, iar a doua zi, Coquevillul nu putu cu nici un chip să-și amintească cum a dormit.

Joi, «Zefirul» și «Balena» nu pescuiră decât patru butoaie, câte două de fiecare, dar erau enorme. Vineri, pescuitul fu superb, neașteptat, fură șapte butoae, trei pentru Rouget și patru pentru La Queue. Atunci Coquevillul intră într'o epocă de aur. Nu se mai făcea nimic. Pescarii clocind alcoolul din ajun, dormeau până la prânz. Apoi, hoinărind, se coborau pe plajă și întrebau marea. Singura lor grijă era să se întrebe ce băătură le vor mai aduce valurile. Rămâneau acolo ceasuri întregi, cu ochii țintă și izbucneau în strigăte de bucurie, de îndată ce se ivea vre-o rămășiță a vasfrângerii. Femeile și copiii, de

pe înălțimea stâncilor, semnalau cu gesturi mari până și cele mai mici pachete de alge duse de valuri. Și în orice timp «Zefirub» și «Balena» erau gata de plecare. Ieșiau. cutreierau golful, pescuiau butoae cum pescuești lacherda, disprețuitori acuma de scrumbii, cari săltau la soare fără grijă și față de leneșele sole, legănate de apă.

Ceia ce entuziasma Coquevillul era că butoaietele nu se mai isprăviau. Când nu mai erau de loc, încă mai erau. Desigur că vasul cel pierdut avusese o încărcătură strașnică, și Coquevillul devenit egoist și vesel, zeflemisea vaporul naufragiat. o adevărată pivniță de lichioruri, să tot îmbeți toți peștii oceanului. Și-apoi, nici un butoi pescuit care să fie la fel cu altul: erau de toate formele. de toate mărimile, de toate culorile. Și în fiecare butoi altfel de băutură. De aceia și Impăratul era cufundat în visări adânci. El, care băuse de toate, nu se mai putea descurca. La Queue declară că niciodată nu văzuse

asemenea încărcătură. Abatele Radiguet socotea că era vorba de o comandă făcută de vr'un rege sălbatec, cari vroia să-și orânduiască pivnița. De altfel, Coquevillul nu mai căuta să înțeleagă, legănat de exaltări necunoscute.

Doamnele preferau cremele: fură creme de moka, de cacao, de mintă, de vanilie. Maria Rouget bău într'o seară atâta rachiu de anason, în cât se îmbolnăvi, Margot și celelalte domnișoare îi dădură zor cu curaçao, benedictină, trapistină, chartreuză. Cât despre siropul de coacăze, îl păstrau pentru copiii cei mici. Firește, bărbații erau mai bucuroși când pescuiau coniacuri, romuri, răchiuri de enuperi. tot ce-ți arde gura. Și se întâmplau și surprize. Un butoi de mastică de Chio încremenî Coquevillul, care crezu că a dat peste un butoi de esență de terebentină; oamenii îl băură totuș, fiindcă nu trebuie pierdut nimic, dar vorbiră mult timp de el. «Arackub» din Batavia, rachiul suedez cu chimion, țuica

călugărească din România *), slibovițul din Serbia, răsturnară de o potrivă toate ideile pe cari și-le făcea Coquevillul despre ce se poate înghiți. În fond, căpăta slăbiciune pentru lichiorul de chimion și lichiorul de cireși, băuturi limpezi ca apa și tari — să ucidă un om. Cum, Doamne, s'au putut născoci atâtea lucruri? bune La Coqueville nu se cunoștea decât rachiul și încă nu-l cunoșteau toți. De aceia și mințile începeau să se aprindă, ajungeau la o adevărată smerenie în fața acestei felurimi nesfârșite de bunătăți, cari îmbată. Oh! Să te îmbeți în fiecare seară cu ceva nou și fără să-i știi măcar numele! Părea un basm cu zâne, o ploaie, o fântână care ar fi scuipat lichide ne mai pomenite, toate alcoolurile distilate, parfumate cu toate florile și toate fructele creației.

Așa dar, Vineri seara erau șapte butoaie pe plajă. Coquevillul nu mai pleca dupe plajă. Trăia acolo mulțămîtă dul-

*) În text: „țuică călugărească“.

ceții timpului. Niciodată în Septembrie nu fusese o săptămână atât de frumoasă. Cheful dura de Luni și nu era nici un cuvânt ca să nu dureze în veci, dacă Providența continua să trimeată butoaie, căci abatele Radiguet vedea aci degetul Providenței. Toate afacerile erau întrerupte, la ce nevoie să te ostenești, când plăcerea îți vine dormind? Se făcuseră toți burgheji, cari beau lichioruri scumpe, fără să aibă nimic de plată la cafenea. Cu mânilor în buzunări, Coquevilul se bucura de soare, așteptând ospățul de seară. De altfel nici nu se mai trezia. Trecea pe rând, fără să se întrerupă, prin veselile produse de chimion, kirsch, ratafia; în șapte zile, cunoscuse furiile ginului, înduioșările chiurasaului, râsetele coniacului. Și Coquevillul rămânea nevinovât ca un copil abia născut, neștiind nimic, bând cu convingere ceia ce bunul Dumnezeu îi trimetea.

Și Vineri, cele două partide, Mahé și Floche, fraternizară. Era multă veselie în seara aceea. Încă în ajun distanțele

se apropiaseră, cei mai cu chef călca-seră în picioare movila de nisip, ce despărția cele două grupuri. Nu mai rămânea de cât un pas de făcut. În grupul Floche, cele patru butoaie se goleau, pe când Mahéii isprăveau deasemenea pe cele trei ale lor, tocmai trei lichioruri cari făceau drapelul francez, unul albastru, unul alb și unul roșu. Cel albastru umplea de gelozie grupul Floche, pentru că un lichior albastru părea un lucru în adevăr surprinzător. La Queue, devenit prietenos de când nu se mai trezia, înaintă cu paharul în mână, înțelegând că trebuie să facă primul pas, ca magistrat.

— Ascultă, Rouget, bâigui el, vrei să ciocnim?

— Cum să nu! răspunse Rouget, care se clătina de înduioșare.

Și își căzură de gât unul altuia. Atunci toată lumea plânse, atât de mișcați erau cu toții. Partizanii lui Mahé și partizanii lui Floche se îmbrățișară, ei cari se sfâșiau de trei veacuri. Abatele Ra-

diguët, foarte atins, vorbi iarăș de degetul lui Dumnezeu. Ciocniră cu cele trei lichioruri, albastru, alb și roșu.

— Trăiască Franța, strigă Impăratul.

Albastru nu era nimic, albul nu era mare lucru, dar roșul era în adevăr izbutit. Năvăliră apoi asupra butoaielor grupului Floche. Apoi dansară. Fiind-că nu era muzică, băieții, de bună-voe, băteau din palme și fluerau, ceia ce încânta pe fete. Serbarea deveni superbă. Cele șapte butoaie erau așezate în șir, fiecare putea alege ce-i plăcea mai mult. Cei ce se săturau se întindeau pe iarbă și trăgeau un somn, și când se deșteptau începeau din nou. Ceilalți lărgeau din ce în ce balul, ocupau toată plaja. Până la miezul nopții săltară în plin aer. Marea făcea un zgomot dulce, stelele luceau dintr'un cer adânc, de o pace imensă. Era o seninătate a vrâstelor primitive, învelind bucuria unui trib de sălbateci amețit de cel dintâi butoi de rachiu.

Totuș, Coquevillul se ducea încă să se culce. Când nu mai era nimic de băut,

oamenii din grupul Floche și din grupul Mahé se agitau, se duceau în spinare și, în cele din urmă, de bine de rău, își găseau paturile. Sâmbătă cheful dură până aproape de două ceasuri de dimineață. Pescuiseră șase butoaie, din care două enorme. Fouasse și Tupain fuseseră cât p'aci să se bată. Tupain, care era rău la beție, voia s'o isprăvească cu frate-său. Această ceartă revoltă pe toată lumea, pe cei din partidul Floche ca și pe cei din partidul Mahé. Ce rost mai avea să se certe, când tot satul se îmbrățișa? Cei doi frați fură siliți să ciocnească; iei se strâmbau, Impăratul se hotărî să-i supravegheze. Nici căsnicia Rouget nu mergea bine. După ce bea anason, Maria arăta lui Brisemotte o prietenie pe care Rouget n'o putea privi liniștit, cu atât mai mult cu cât, devenit simțitor, voia și el să fie iubit. În zadar abatele Radiguet, plin de blândețe, predica ertarea greșelilor. Erau temeri de o nenorocire.

— Ași! zicea La Queue, toate se vor,

îndrepta. Dacă mâne pescuitul o să fie bun, o să vezi... In sănătatea dumitale!

Cu toate astea, însuși La Queue, nu era încă desăvârșit. Il pândea mereu pe Delphin și îi dădea picioare, îndată ce-l vedea apropiindu-se de Margot. Impăratul se indigna, căci n'avea nici un rost să împiedice doi tineri să râdă. Dar La Queue se jura încă s'o ucidă mai bine pe fică-sa, decât s'o dea «pi-ciului». De altfel Margot n'ar fi vrut.

— Nu-i așa? Tu ești prea mândră, striga el. Cu nici un chip nu vei lua un golan!

— Cu nici un chip, tată! răspundea Margot.

Sâmbătă, Margot bău mult dintr'un lichior zăhărit. Nu se pomenise un asemenea zahăr. Neferindu-se de loc, se trezi curând jos lângă butoi. Râdea, fericită, în rai, vedea stelele și i se părea că se afla într'însa o muzică ce cânta arii de dans. Atunci Delphin se strecură în umbra butoaiei lor. Ii luă mâna și o întrebă:

— Spune, Margot, vrei?

Ea surâdea mereu. Apoi răspunse:

— Tata nu vrea.

— O, asta nu-i nimic, zise piciul. Știi, bătrânii nu vor niciodată... numai tu să vrei.

Și el deveni îndrăzneț și o sărută pe gât. Ea se umflă în pene, fiori îi treceau prin umeri.

-- Sfârșește, mă gâdili.

Dar nu se mai gândea să-i dea palme. Mai întâi n'ar fi putut, căci mânilor-i erau moi. Apoi sărutările pe gât îi păreau bune, ca și lichiorul care o înțepenea în chip delicios. În sfârșit începu a întoarce capul și a întinde bărbia, întocmai ca o pisică.

— Uite ici, bâlbâi ea, după ureche, mă mânâncă..., Oh! e bine!

Amândoi îl uitau pe La Queue. Din fericire Impăratul veghea. El îi arăta abatelui Radiguet, zicând:

— Ia privește mă rog, părinte... Mai bine ar fi să-i căsătorim.

— Moravurile ar câștiga, declară preotul sentențios.

Și el se însărcină cu afacerea asta pentru a doua zi.

Avea să-i vorbească lui La Queue. Deocamdată La Queue băuse atâta, în cât Impăratul și preotul trebuiau să-l ducă acasă. Pe drum se încercară să-l muștruluiască în privința fetei lui, dar nu-i putură scoate din gură de cât bombăneli. În urma lor Delphin o aducea pe Margot, în noaptea clară.

A doua zi, la patru ceasuri, «Zefirul» și «Balena», își pescuiseră șapte butoaie. La șase ceasuri, «Zefirul» mai pescui două. Făceau nouă. Atunci Coquevillul serbă Duminica. Era a șaptea zi de când se îmbătau. Și cheful fu desăvârșit, un chef cum nu se mai văzuse și cum n'o să se mai vadă niciodată. Vorbiți de el în Normandia de jos, o să vi se răspundă cu râsete.

— A, da! cheful din Coqueville.

V

Încă de Marți d. Mouchel se mirase că nu vedea sosind la Grandport nici

pe Rouget nici pe La Queue. Ce se vor fi făcut indivizii ăştia? Marea era frumoasă, pescuitul trebuie să fi fost superb. Poate că voiau să aducă dintr'odată o încărcătură mare. Şi aşteptară până Miercuri.

Miercure d. Mouchel se supără. Trebuie să se ştie că văduva Dufeu nu era tocmai femeie de'nţeles. Numai de cât începea cu vorbele grele. Deşi era un băiat frumos, blond şi zdravăn, totuşi tremura înaintea ei, cu atât mai mult cu cât visa s'o ia în căsătorie şi deaceia căuta întotdeauna s'o mulţumească, rezervându-şi s'o potolească cu o palmă, dacă-i va ajunge când-va stăpân. Şi Miercuri dimineaţa văduva tună şi fulgeră, plângându-se că nu se mai trimite marfă, că nu mai este peşte; şi ea îl învinuia că se ţine după fetele de pe coastă, în loc să se ocupe de merlanul şi scrumbia de mare, care trebuie să fi fost din belşug. D. Mouchel, jignit, se scuză cu ciudata călcare de cuvânt din partea Coquevillului. Un moment de sur-

prindere liniști pe d-na Dufeu. Dar ce gânduri are Coquevillul? Niciodată nu se purtase așa. Dar declară numai decăt că puțin îi pasă de Coqueville, că d. Mouchel n'are de cât să ia măsuri și că dânsa o să știe ce să facă, dacă el o să se mai lase tras pe sfoară de pescari. Foarte neliniștit, d. Mouchel trimise dracului pe Rouget și pe La Queue. Poate că totuș vor veni mâine.

A doua zi, Joi, nici unul nici celălalt nu se înfățișă. Către seară, disperat, d. Mouchel se urcă la stânga Grandportului, pe stânca de unde se descopere, în depărtare, Coquevillul, cu pata galbenă a plâjii. Privi multă vreme. Satul avea un aer liniștit în bătaia soarelui, fumuri subțiri ieșeau din coșuri, negreșit femeile prepărau supă. D. Mouchel constată că Coquevillul era tot la locul său, că nu-l strivise o stâncă, și înțelese din ce în ce mai puțin. Tocmai când voia să se coboare, crezu că zărește două puncte negre în golf: «Balena» și «Zefirul». Atunci

se întoarce să liniștească pe văduva Dufeu. Coquevillul pescuia.

Noaptea trecu. Venise Vinerea. Și de Coqueville nici pomeneală. D. Mouchel se urcase mai mult de zece ori pe stâncă. Incepu să-și piardă capul, văduva Dufeu îl trata într'un chip îngrozitor, fără ca el să-i găsească un răspuns. Coquevillul era mereu colea, încălzindu-se la soare ca un liliac leneș. De cât, d. Mouchel nu mai văzu nici un fum. Satul părea mort. Să fi crăpat cu toții în viziunile lor? Pe plajă era o forfoteală, dar puteau fi niște alge zvârlite de mare.

Sâmbătă, tot nimeni. Văduva Dufeu nu mai țipa: avea ochii holbați, buzele albe. D. Mouchel stătu două ceasuri pe stâncă. Creștea în el o curiozitate, o nevoie cu totul personală de a-și da seama de ciudata nemișcare a satului. Cocioabele, care dormitau fericite la soare, îl plictiseau la urma urmei. Hotărârea lui fu luată: va pleca Luni foarte de dimineață și va căuta să fie acolo pe la nouă ceasuri.

Nu era o primblare să te duci la Coqueville. D. Mouchel prefera să meargă pe uscat; astfel va cădea pe neașteptate asupra satului. Merse până la Robigneux cu o birjă, pe care o lăsă într'o șură, căci nu era lucru cu socoteslă s'o riște printre strâmtori. Și plecă vitejește, având a face aproape șapte kilometri pe drumul cel mai ticălos. Calea e, de altfel, de o frumusețe sălbatecă; coboară cu neconținute șerpuiți, între două rampe enorme de stânci, și pe alocurea e atât de strâmtă, încât trei oameni n'ar putea merge alături. Mai departe, se întinde de-a lungul unor prăpăstii; strâmtoarea se deschide deodată, și ai niște deschizături asupra mării, imense orizonturi albastre. Dar d. Mouchel nu era în așa dispoziție sufletească, încât să poată admira peisagiul. El înjura, când pietrele i se rostogoleau sub picioare. Vina era a Coquevillului; și își fâgăduia să-i scuture bine pe netrebnici. Și se apropia. Deodată, la cotitura ultimei stânci, zări cele douăzeci de case

ale satului, spânzurate de costișa maulului.

Sunau nouă ceasuri. Te-ai fi crezut în Iunie, atât de albastru și de cald era cerul; un timp măreț, un aer limpede, daurit de un praf de soare împrăștiat de un bun miros de mare. D. Mouchet se avântă în singura stradă a satului, în care venea destul de des; și, cum trecea pe dinaintea casei lui Rouget, intră. Casa era goală. Iși aruncă apoi privirea la Fouasse, la Tupain, la Brise-motte. Nici un suflet; toate ușile deschise și nimeni în odăi. Ce însemna asta? Un mic fior începea să-l străbată. Atunci se gândi la autorități. De sigur, Impăratul îl va lămuri. Dar casa Impăratului era goală ca și celelalte; până și guardul câmpean lipsea! Satul acesta pustiu și tăcut înspăimânta acum. Alergă la primar. Aci altă surpriză îl aștepta: gospodăria era într'un hal groasnic: paturile nu erau strânse de trei zile, bli-dele erau risipite, scaunele răsturnate păreau semnul vreunei lupte. Uluit, vi-

sând cataclizme, d. Mouchel vru să meargă până în capăt și vizită biserica. Nu găsi pe popă, cum nu găsi pe primar. Toate puterile și însăși religia dispăruse. Coqueville, părăsit, zăcea fără o pisică. Nici măcar păsări, și găinile plecaseră. Nimic, gol, tăcere, un somn de plumb, sub marele cer albastru.

Ei comédie! Nici o mirare că Coquevillul nu aducea pește! Coquevillul se mutase. Trebuia înștiințată poliția. Această catastrofă misterioasă exalta pe d. Mouchel, când, având ideia să se coboare pe plajă, scoase un țipăt. În mijlocul nisipului zăcea toată populația. Crezu că e după un măcel general. Dar sforăituri sonore veniră să-l dezamăgească. În noaptea de Duminică, Coquevilul chefuisse atât de târziu, încât se văzuse în neputință absolută de a mai merge la culcare. Atunci a dormit pe nisip, chiar acolo unde căzuse, în jurul celor nouă butoae băute cu desăvârșire.

Da, tot Coquevillul sforăia acolo; înțeleg copiii, femeile, bătrânii și bărbații.

Nici unul nu era în picioare, unii erau culcați pe burtă, alții pe spate; alții se țineau ghemuiți. Cum îți așterni, așa dormi. Și indivizii erau împrăștiati la noroc, ca un pumn de frunze suflate de vânt. Bărbații se poticniseră cu capul mai jos decât călcâile, femeile își arătau spatele. Era un fel de simplitate, un dormitor în aerul liber, căci unde este sfială nu este plăcere.

Tocmai era o lună nouă. Coquevillul, crezând că a stins opațiul, se aruncase în întuneric. Apoi, lumina crescuse; și-acuma soarele ardea, un soare care cădea de nădejde peste cei cari dormiau, fără să-i facă să clipească din pleoape. Dormeau greu, toți cu fața îmbucurată, cu frumoasa nevinovăție a bețivilor. Dis de dimineață găinile trebuie să se fi coborât să ciugulească butoaele căci, erau bete și ele, culcate în nisip. Ba încă erau cinci pisici și trei câini cu labele în aer, beți pentru că linseseră paharele din cari picura zahărul.

O clipă, d. Mouchel merse în mijlocul

adormiților, având grije să nu strivească pe nimeni. Înțelegea, căcise culeseră și la Grandport butoaie provenind din naufragiul unui vapor englez, Toată furia i se risipise. Ce priveliște atingătoare și morală! Coquevillul împăcat, urmașii lui Mahé și ai lui Floche culcați împreună: La ultimul pahar, cei mai răi dușmani se îmbrățișaseră. Tupain și Fouasse sforăiau mână în mână, ca incapabili, pe viitor, să se lupte pentru o moștenire. Cât despre căsnicia Rouget, înfățișa un tablou și mai drăguț: Maria dormea între Rouget și Brise-motte, ca pentru a zice că de acuma înainte vor trăi așa de fericiți toți trei.

Dar un grup mai cu seamă alcătuia o duioasă scenă de familie: Delphin și Margot unul la gâtul celuilalt, dormitau, obraz în obraz, cu buzele deschise încă printr'o sărutare. La picioarele lor, Impăratul, culcat pieziș, îi păzea. Mai sus de ei, La Queue sforăia ca tată satisfăcut că și-a măritat fata, pe când Radiguet, căzut acolo ca și ceilalți, cu bra-

tele desfăcute, părea că bine-cuvânta. Dormind, Margot întindea mereu brațul roz, întocmai ca o pisică amorezată, căreia-i place s'o scarpini, sub bărbie.

Cheful se isprăvise cu o nuntă. Și d. Mouchel însuși, mai târziu se căsătorii cu văduva Dufeu, pe care o bătu măr. Vorbiți de asta în Normandia de jos, o să vi se spue răsând:

— A, da! cheful din Coqueville!

BIBLIOTECA PENTRU TOTI

CUORE

(INIMĂ DE COPIL)

DE

EDMONDO DE AMICIS

În această carte se povestește în icoane înduioșătoare și de toată frumusețea un întreg an școlar al unui băiețuș din clasele primare. E o povestire aproape zilnică a multor întâmplări, ivite vreme de un an, în viața micului școlar, din care autorul, unul din cei mai mari scriitori naționali ai Italiei, face să respire dragostea de neam, de steag, de credința strămoșească, iubirea aproapelui, dragoste și respect către părinți și bătrâni, alinarea durerilor celor suferinzi, într'un cuvânt toate virtuțile patriotice și creștinești sunt prea mărite în scene emoționante, atât în amintirile micului școlar Enrico, cât și în istorisirile lunare, care desăvârșesc această minunată scriere

„Cuore“, deci, prin frumusețea morală cât și literară, pe care le cuprinde, cât și bunei traduceri, făcute într'o curată și mlădioasă limbă românească, e o carte ce poate fi citită cu multă plăcere și folos, atât de tinerime, care poate dobândi multe învățături morale și patriotice dintr'ansa cât și de toată lumea, părinți, profesori, etc., care își pot culege din cetirea ei mijloacele unei educații trainice a copiilor lor sau încredințați lor.

De vânzare la mai toate librăriile din țară.

No 426-429

Bolintineanu D. „Elena” roman
(No. 243—245):
„Manoil” roman
(No. 202-203).

Rar scriitor ca să pătrundă mai repede în sufletul unui popor, ca Bolintineanu. Poeziile lui, au ceva din sunetul trâmbiței, care dacă nu-ți poate cânta melodii, îți dă totuș prin câteva note fiorul luptei, ce-ți învâlmășește sufletul. Sunt strigăte de alarmă! Lângă Bolintineanu te simți la un loc cu luptătorii ce întindeau arcurile pe câmpiile pline de freamătul luptei, te găsești printre căpitanii marelui Mihai, în nopțile senine, la sfat, când luna strălucea «Ca un glob de aur».

E poetul popular al nostru. În proză, Bolintineanu e mai puțin cunoscut, deși în romanele lui găsim părți care ne arată multă putere de observație, și prin aceasta, firește, oglinda adevărată a vremilor în cari poetul a trăit. Romanele lui: «Elena» și «Manoil», dacă au câteva scăderi, trăesc tocmai prin calitățile ce am arătat, și se urmăresc cu plăcere până la sfârșit.

Caragiale L. I.

Schițe ușoare (No.58)
Notițe și fragmente
literare (No12 -122)

Dacă de multe ori scriitorii noștri clasici s'au ridicat până la mari înălțimi, e drept că nici un altul nu a rămas mai adevărat clasic, prin desăvârșirea, prin curățenia și sobrietatea stilului, ca I. L. Caragiale. În cea mai mică bucată a sa, în ori ce schiță, în oricare pagină vom găsi însușirile unui rar scriitor. Stilul său e ca un mozaic, din paginile sale nu poți scoate o virgulă, fără ca totul să nu sufere. Caragiale rămâne cel mai mare prozator al nostru. În „Schițele ușoare“ vom râde ori de cât ori vom citi admirabila satiră: „«Un pedagog de școală nouă»“. Vom rămâne totdeauna adânc impresionati, când vom citi: „«O vizită la castelul Iulia Hasdeu»“, în care vom găsi ecoul unei minți geniale, ca aceea a lui Hasdeu, în mintea minunată și cuprinzătoare a unui scriitor cum e Caragiale.

150

